

Lipowiec, st. 1

Gmina Ostróda

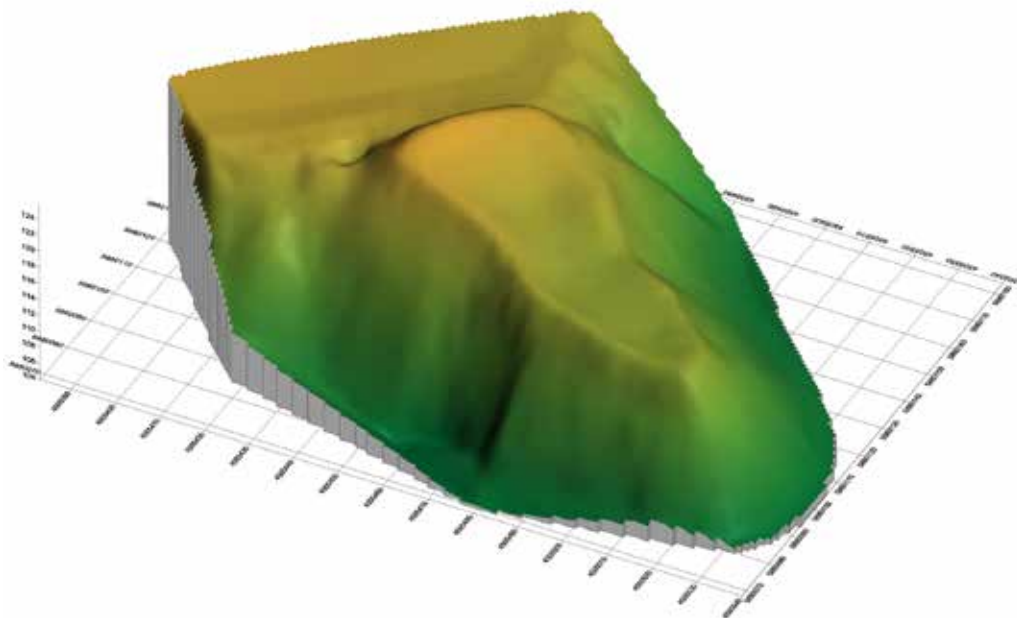
Powiat ostródzki

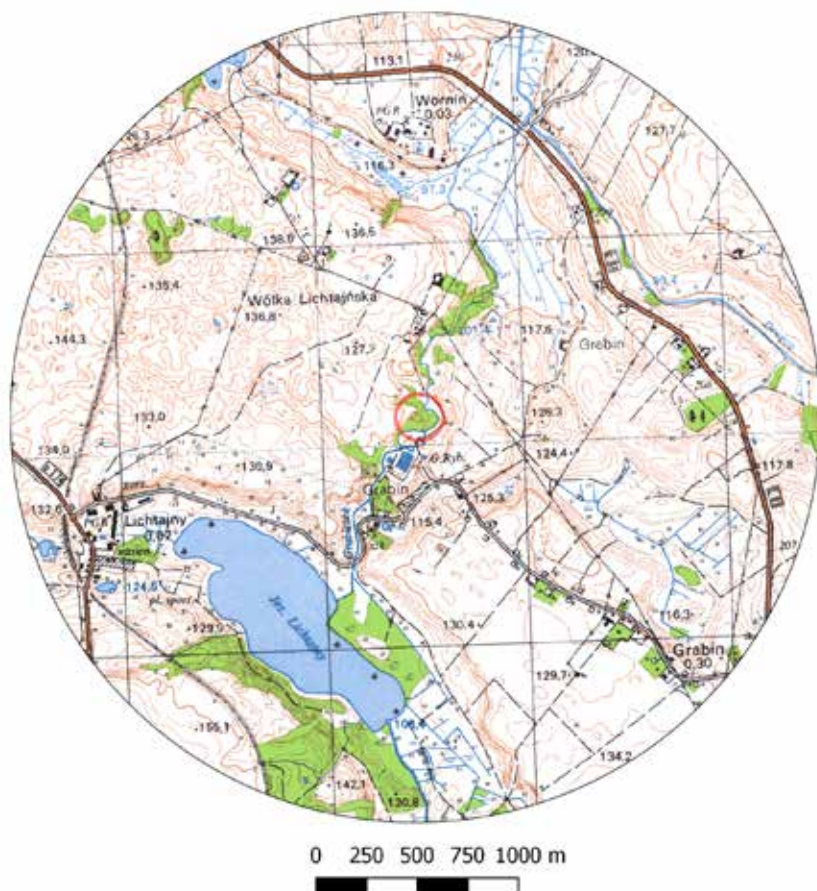
AZP 26-57/2

Współrzędne geograficzne:

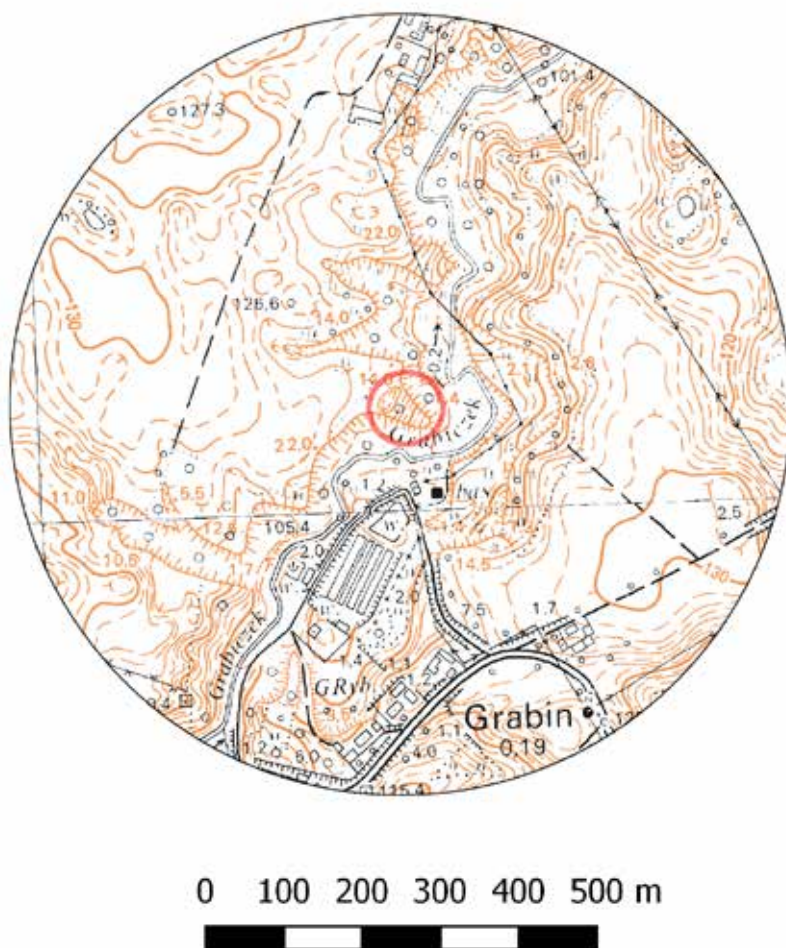
N 53° 39' 31.31''

E 20° 1' 31.63''

Ryc. 1. Grodzisko w Lipowcu na mapie w skali 1:25 000 (na podstawie materiałów CODGiK, oprac. R. Solecki)

Ryc. 2. Grodzisko w Lipowcu na mapie w skali 1:10 000 (na podstawie materiałów CODGiK, oprac. R. Solecki)

POŁOŻENIE GRODZISKA I JEGO FORMA

KAMIL RABIEGA I JOANNA WAWRZENIUK

Grodzisko znajduje się około 960 m na północny wschód od północnego brzegu jeziora Lichtajny. Zajmuje ono całą powierzchnię cypla wchodzącego od zachodu w głęboki parów, którego dnem płynie rzeka Grabiczek (ryc. 1-2). Obiekt ma kształt zbliżony do trójkąta równoramiennego o długości 80 m i szerokości 20-40 m. Od strony północnej, wschodniej i południowej otoczony jest stromymi zboczami, które nadają wyjątkowy naturalny walor obronny stanowiska. Forma ostańca erozyjnego została doskonale wykorzystana do pełnienia funkcji obronnych, przy niewielkim nakładzie pracy. Obszar obiektu został wyrównany, a krawędzie cypla nieznacznie podwyższone. Majdan jest płaski i zajmuje powierzchnię około 10 arów. Jedynym miejscem umożliwiającym dostęp na teren grodziska była nasada, łącząca cypel z płaskim otwartym obszarem wysoczyzny. To właśnie tam, w północno-zachodniej części stanowiska wzniesiono

potężny wał zaporowy, zamykający majdan i odcinający jego obszar od nasady cypla. Potężny wał, który wniesiono w tej części stanowiska ma 10 m szerokości u podstawy, długość 33 m i wysokość około 3 m (ryc. 3-6). Ewentualnego przejścia bramnego można domyślać się na północnym skraju wału¹.

ŚRODOWISKO FIZYCZNO-GEOGRAFICZNE

JERZY NITYCHORUK I FABIAN WELC

Grodzisko w Lipowcu, st. 1 położone jest na wystającym ostańcu erozyjnym wysoczyzny. Naturalne czynniki erozyjne utworzyły tu cypel, który od doliny Grabiczka oddzielają bardzo strome stoki, natomiast połączenie z wysoczyzną ma miejsce tylko od NW, na niewielkiej przestrzeni. Poziom wody w Grabiczku jest na około 100 m n.p.m., a najwyższy punkt w obrębie badanego stanowiska znajduje się na wale od NW i wznosi się ponad 126,0 m n.p.m. co daje

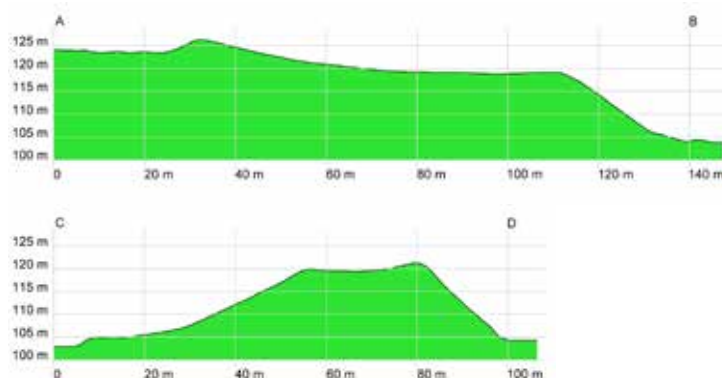
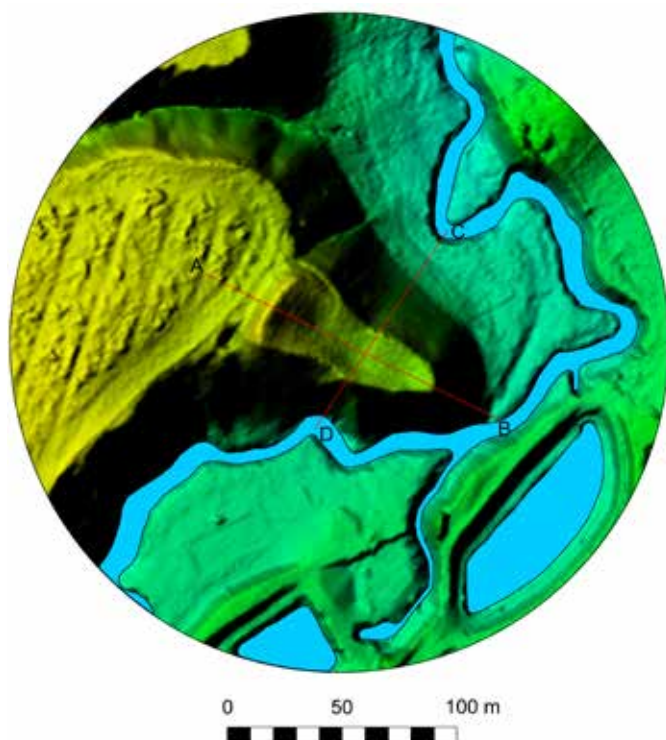
¹ Hoffmann I Mackiewicz 2004: 22.

Ryc. 3. Lipowiec, st. 1. Wał grodziska; widok od strony południowej (fot. J. Wysocki, oprac. K. Rabiega)

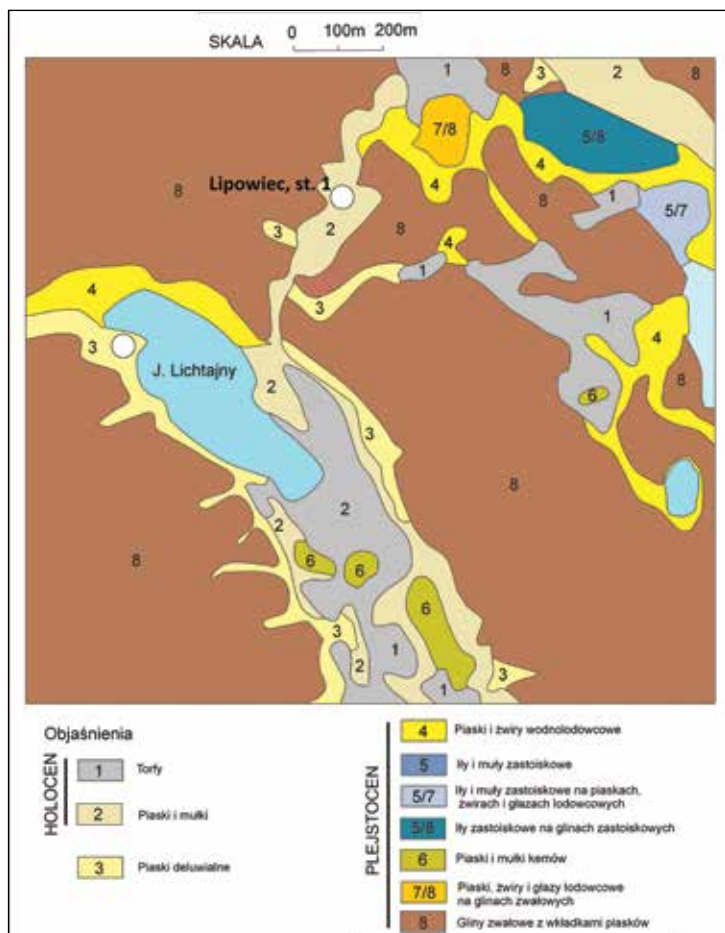

Ryc. 4. Lipowiec, st. 1. Majdan grodziska i wewnętrzny stok wału; widok od północnego wschodu (fot. J. Wysocki, oprac. K. Rabiega)

Ryc. 6. Przekroje grodziska w Lipowcu, st. 1 uzyskane z danych ALS (na podstawie materiałów CODGiK, oprac. R. Solecki)

Ryc. 5. Grodzisko w Lipowcu, st. 1 na zobrazowaniu ALS (na podstawie materiałów CODGiK, oprac. R. Solecki)

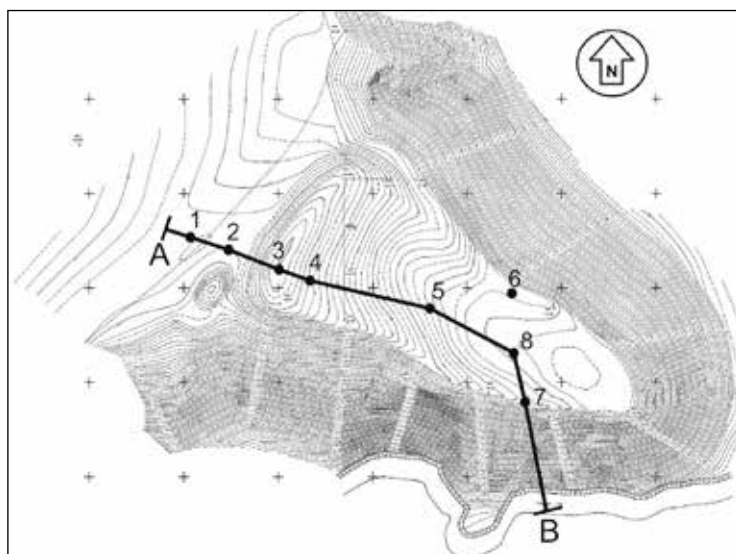

26 m deniwelacje na bardzo niewielkim obszarze. Te różnice wysokości przy bardzo stromych stokach były niezwykle atutem przy zamieszkaniu tego obszaru. Teren ostańca opada lekko od strefy wału na NW - 126,0 m n.p.m. do skraju cypla na SE - 118,5 m n.p.m.

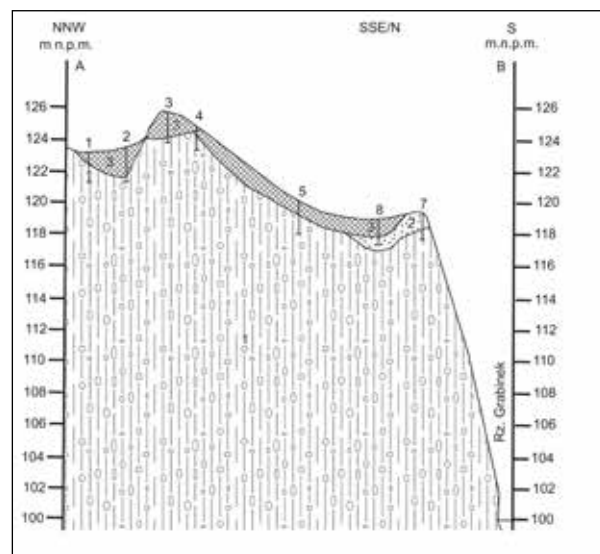
Wysoczyznę połodowcową w okolicach stanowiska budują gliny zwalowe, które są miejscem rozwoju gleb płowych IV klasy. Głębokie rozcięcie erozyjne związane z doliną rzeki Grabiczek wypełniają piaszki występujące na niezbyt małej przestrzeni aby mógł ten teren być uprawiany. Na południu, w okolicach jeziora Lichtajny, na torfach występują w ograniczony sposób gleby bagienne (ryc. 7).

Według przekroju geologicznego A-B, ostatnie erozyjne zbudowane jest z gliny zwalowej, co sprawia, że jego stoki są tak bardzo strome. Dostępu do tej naturalnej enklawy broniła fosa, w której wypełnieniu spotyka się węgle drzewne i przepaloną glinę, o głębokości około 2 m (wiercenie L-2). Nasyp wału osiągał podobną miąższość, a warstwa kulturowa osiąga 1 m miąższości. Z tych danych wynika, że przy niewielkim nakładzie sił istniało tu dobrze chronione miejsce. W strefie pozostałych krawędzi majdanu nie stwierdzono wyraźnych dowodów obecności wałów (ryc. 8-9).

Ryc. 7. Mapa geologiczna okolic grodziska w Lipowcu, st. 1 (oprac. J. Nitychoruk i F. Welc)

Ryc. 8. Plan warstwiczny grodziska w Lipowcu, st. 1 (wyk. J. Błaszczyk) z zaznaczonymi miejscami wierceń geologicznych (oprac. J. Nitychoruk i F. Welc)

Ryc. 9. Lipowiec, st. 1. Przekrój geologiczny: 1 – glina zwalowa, 2 – piaski średnio i gruboziarniste, 3 – warstwa kulturowa (archeologiczna) (oprac. J. Nitychoruk i F. Welc)

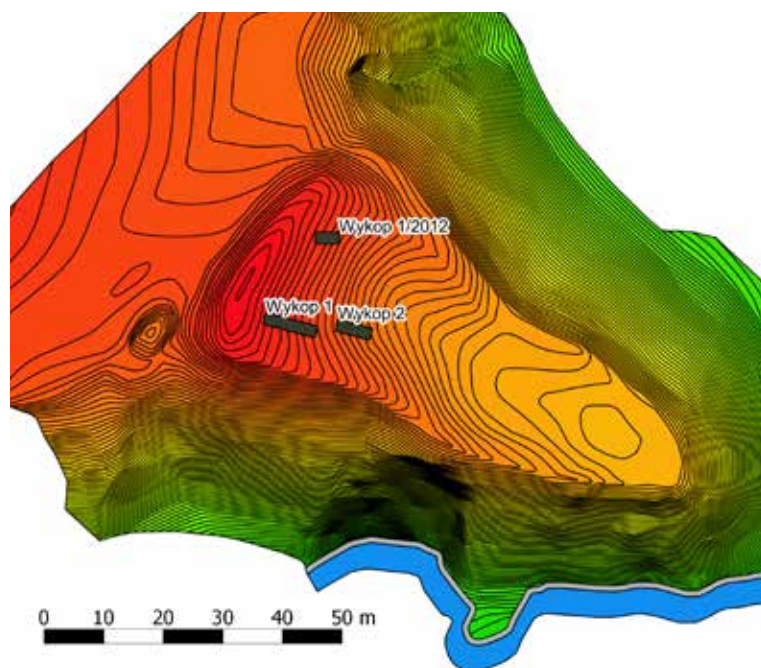
BADANIA ARCHEOLOGICZNE

KAMIL RABIEGA I JOANNA WAWRZENIUK

Przebieg badań terenowych

Grodzisko w Lipowcu, określane przed II wojną światową nazwą lokalną „Schwedenschanze”, było znane już w XIX w. W 1827 r. Johann Michael Guise przeprowadził tu prace dokumentacyjno-inwentaryzacyjne². Max Töppen wspomniał o grodzisku w 1870 r.³, a Abraham Lissauer w roku 1887⁴. Stanowisko zostało także włączone do katalogu Emila Hollacka w 1908 r. i opisane jako drugie z grodzisk w miejscowości Grabinek⁵. W 1928 r. pojawiło się również w artykule Emila Schnippela⁶, a następnie zostało opisane przez Hansa Cromea i zlokalizowane w miejscowości Mörten (Morliny) lub Thyrau (Tyrowo)⁷.

W 1949 r. stanowisko zostało wpisane do rejestru zabytków archeologicznych jako grodzisko wyżynne półwyspowe znajdujące się w obszarze dziś już nie istniejącego majątku Świetlin⁸. W tym czasie weryfikację powierzchniową stanowiska przeprowadził Jerzy Antoniewicz⁹. W 2002 r. kolejną weryfikację przeprowadzili Mirosław Hoffmann i Adam Mackiewicz¹⁰.

Ryc. 10. Plan sytuacyjno-wysokościowy grodziska w Lipowcu, st. 1 z rozmieszczeniem wykopów z roku 2012 i 2015 (na podstawie pomiarów J. Błaszczyka, oprac. R. Solecki)

² Hoffmann i Mackiewicz 2004: 22.

³ Töppen 1870: 39-41.

⁴ Lissauer 1887: 190.

⁵ Hollack 1908: 70.

⁶ Schnippel 1928: 15.

⁷ Crome 1937: 121, 1940: 86.

⁸ Pod tą nazwą stanowisko funkcjonuje także w katalogu Jerzego Marka Łapo, zob. Łapo 2009: 276.

⁹ Antoniewicz 1949, 1950: 71-72.

wicz¹⁰. Odkryto wówczas pojedyncze fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej zarówno na majdanie, jak i na koronie wału w części północnej grodziska. Co więcej, na zachód od wału, na powierzchni pola zebrano liczne fragmenty ceramiki, datowanej na

¹⁰ Hoffmann i Mackiewicz 2004: 22-23.

Tabela 1. Lipowiec, st. 1. Katalog warstw i obiektów zbadanych w latach 2012 i 2015 oraz ich zależności stratygraficznych (oprac. K. Rabiega)

Numer jednostki	Numer obiektu	Numer wykopu	Położenie w obrębie stanowiska	Współrzędne X, Y	Opis jednostki stratygraficznej	Barwa (Munsell)	Pozycja stratygraficzna	
							Znajduje się pod	Znajduje się nad
1=1/2012	-	1/2012, 1, 2	Cały obszar stanowiska	-	Piaszczysta ziemia; humus leśny; miąższość do 20 cm	10YR 3/2	-	2, 3, 16, 19, 2/2012, 4/2012
2	-	1	Wewnętrzny stok wału	X=121-123; Y=445-453,50	Przemieszana piaszczysta ziemia ze śladami spalenizny; warstwa erozyjna; miąższość do 25 cm	10YR 4/3	1	3, 4, 6, 9, 46, 48
3	-	1	Wewnętrzny stok wału	X=121-123; Y=445,90-454	Piaszczysta ziemia ze śladami spalenizny; warstwa erozyjna; miąższość do 50 cm	10YR 4/4	1, 2	5, 6, 9
4	-	1	Nasyp wału	X=121-123; Y=445-447,30	Zbita piaszczysta ziemia z wtrętami gliny; nasyp wału; miąższość do 85 cm	10YR 4/6	2, 9, 10, 13, 14, 20, 46	12, 17, 18
5	-	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121-123; Y=451-454	Zbita piaszczysta ziemia; warstwa użytkowa; zawierała fragmenty polepy i kamienie; miąższość do 20 cm	10YR 3/2	3, 9	7, 11, 12
6	46	1	Wewnętrzny stok wału	X= 121-122,25; Y= 445,45-448,50	Zbita piaszczysta ziemia z wtręceniami węgla drzewnych; warstwa destrukcyjna, zawierająca ślady konstrukcji; miąższość do 35 cm	10YR 3/3	2, 3, 9, 46	7, 10
7	-	1	Wewnętrzny stok wału	X= 121-123; Y= 447,20-454	Zbita piaszczysta ziemia z wtrętami węgla drzewnych; występują kamienie; warstwa użytkowa/destrukcyjna umocnień wału; miąższość do 44 cm	10YR 2/2	5, 6, 9	10, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 26, 49, 57
8	8	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,86-122,95; Y=451,31-451,41	Obiekt (dołek posłupowy D22) z wypełniskiem 44; śr. ok. 8 cm; gl. 5 cm	-	11, 44	12
9	-	1	Wewnętrzny stok wału	X=121-123; Y=445,40-453	Piaszczysta ziemia; warstwa erozyjna z wału; miąższość do 30 cm	10YR 3/2	2, 3	4, 5, 6, 7, 14
10	-	1	Wewnętrzny stok wału	X=121-122; Y=445,15-447,90	Przepalona piaszczysta ziemia; warstwa erozyjna na wale; miąższość do 35	2,5Y 3/3	6, 7, 46	4, 13
11	-	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121-123; Y=448,90-454	Gliniasta ziemia; bielnicowa warstwa erozyjna; miąższość do 15 cm	10YR 7/2	5, 7, 14	8, 12, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69
12=30=31=8/2012	-	1/2012, 1	Wewnętrzny stok wału	X=121-123; Y=445-454	Zbita, piaszczysta ziemia z wtrętami gliny i jasna glina; calec	7,5YR 4/4	4, 5, 7, 8, 11, 13, 15, 17, 20, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 4/2012, 5/2012, 9/2012	-
13	-	1	Wewnętrzny stok wału	X=121-122,20; Y=445,50-448,70	Luźna piaszczysta ziemia zawierająca duże ilości fragmentów węgla drzewnych, a także spalone deski i belki; duże kamienie dł. do 30 cm; pozostałość kamienno-drewnianej konstrukcji umocnienia wału; miąższość do 55 cm	10YR 2/1	7, 10, 20	4, 12, 15, 17
14	-	1	Wewnętrzny stok wału	X=122-123; Y=446,50-449,15	Luźna piaszczysta ziemia zawierająca węgle drzewne; pozostałość umocnień wału; miąższość do 55 cm	10YR 5/3	7, 9	4, 11, 20
15	-	1	Wewnętrzny stok wału	X=121-122; Y=447,80-449,80	Piaszczysta ziemia z wytrąceniami gliny; poziom przygotowania do budowy wału; miąższość do 20 cm	7,5YR 3/1	7, 13, 20	12
16	-	2	Majdan grodziska	X=123-125; Y=460-463	Sypka, piaszczysta warstwa; miąższość do 25 cm	10YR 4/3	1	19
17	-	1	Nasyp wału	X=121-123; Y=445-446,10	Zbita piaszczysta ziemia; najniższa warstwa nasypu wału; miąższość do 35 cm	10YR 4/3	4, 13, 18	12
18	-	1	Nasyp wału	X=121,50-123; Y=445-445,55	Cienka piaszczysta warstwa; element nasypu wału; miąższość do 8 cm	10YR 6/2	4	17
19	-	2	Majdan grodziska	X=123-125; Y=457-463	Warstwa zbitej gliny; calec	7,5YR 4/6	1, 16	-
20	-	1	Wewnętrzny stok wału	X=121-123; Y=447,20-449,80	Gliniasta ziemia z polepą i przepalonymi wtrętami; warstwa erozyjna po opuszczeniu grodu z I fazy; miąższość do 25 cm	7,5YR 4/6	7, 11, 14	4, 12, 13, 15

Tabela 1. Ciąg dalszy

Numer jednostki	Numer obiektu	Numer wykopu	Polożenie w obrębie stanowiska	Współrzędne X, Y	Opis jednostki stratygraficznej	Barwa (Munsell)	Pozycja stratygraficzna	
							Znajduje się pod	Znajduje się nad
21	49	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121-121,40; Y=452,58-452,98	Zbita piaszczysta ziemia z drobinami węgla drzewnego i kamieniami; wypełnisko dołka posłupowego D01; miąższość do 45 cm	10YR 2/1	7	49
22	50	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,08-121,14; Y=451,95-452,01	Zbita piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D02; miąższość do 9 cm	10YR 2/1	11	50
23	51	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122-122,08; Y=452,07-452,13	Zbita piaszczysta ziemia z drobinami węgla drzewnych; wypełnisko dołka posłupowego D03; miąższość do 6 cm	10YR 2/1	11	51
24	52	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,24-122,30; Y=451,63-451,69	Zbita piaszczysta ziemia z drobinami węgla drzewnego; wypełnisko dołka posłupowego D04; miąższość do 6 cm	10YR 2/1	11	52
25	53	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,90-121,91; Y=451,25-451	Zbita piaszczysta ziemia z drobinami węgla drzewnego; wypełnisko dołka posłupowego D05; miąższość do 6 cm	10YR 2/1	11	53
26	57	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,94-122,10; Y=453,85-454	Zbita piaszczysta ziemia z drobinami węgla drzewnego i kamieniami; wypełnisko dołka posłupowego D09; miąższość do 20 cm	10YR 2/1	7	57
27	54	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,59-122,63; Y=450,91-451,01	Piaszczysta ziemia z drobinami węgla drzewnego; wypełnisko dołka posłupowego D06; miąższość do 4 cm	10YR 2/1	11	54
28	55	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,82-122,90; Y=451,09-451,17	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D07; miąższość do 6 cm	10YR 2/1	11	55
29	56	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,80-122,85; Y=451,69-451,77	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D08; miąższość do 4 cm	10YR 2/1	11	56
32	58	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,91-121,96; Y=449,06-449,12	Piaszczysto-gliniasta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D10; miąższość do 4 cm	10YR 3/1	11	58
33	59	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,23-122,29; Y=450,16-450,22	Piaszczysto-gliniasta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D11; miąższość do 6 cm	10YR 3/1	11	59
34	60	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,45-122,50; Y=450,20-450,24	Piaszczysto-gliniasta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D12; miąższość do 5 cm	10YR 3/1	11	60
35	61	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,52-122,57; Y=450,30-450,35	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D13; miąższość do 5 cm	10YR 2/1	11	61
36	62	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,53-122,59; Y=450,70-450,76	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D14; miąższość do 8 cm	10YR 2/1	11	62
37	63	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,05-122,11; Y=450,65-450,72	Piaszczysta ziemia z rdzawymi wytrąceniami oraz z węglami drzewnymi; wystąpił kamień; wypełnisko dołka posłupowego D15; miąższość do 8 cm	10YR 3/1	11	63
38	64	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,57-122,63; Y=450,50-450,56	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D16; miąższość do 6 cm	10YR 3/1	11	64
39	65	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,50-121,55; Y=450,35-450,40	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D17; miąższość do 7 cm	10YR 3/1	11	65
40	66	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,05-121,21; Y=450,92-451,24	Piaszczysta ziemia z kamieniami i drobnymi fragmentami węgla drzewnych; wypełnisko dołka posłupowego D18; miąższość do 24 cm	10YR 3/1	11	66
41	67	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,61-121,71; Y=451,36-451,46	Gliniasta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D19; miąższość do 10 cm	10YR 3/1	11	67
42	68	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,87-121,95; Y=451,31-451,37	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D20; miąższość do 5 cm	10YR 3/1	11	68
43	69	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,05-122,12; Y=451,66-451,74	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D21; miąższość do 7 cm	10YR 3/1	11	69

Tabela 1. Ciąg dalszy

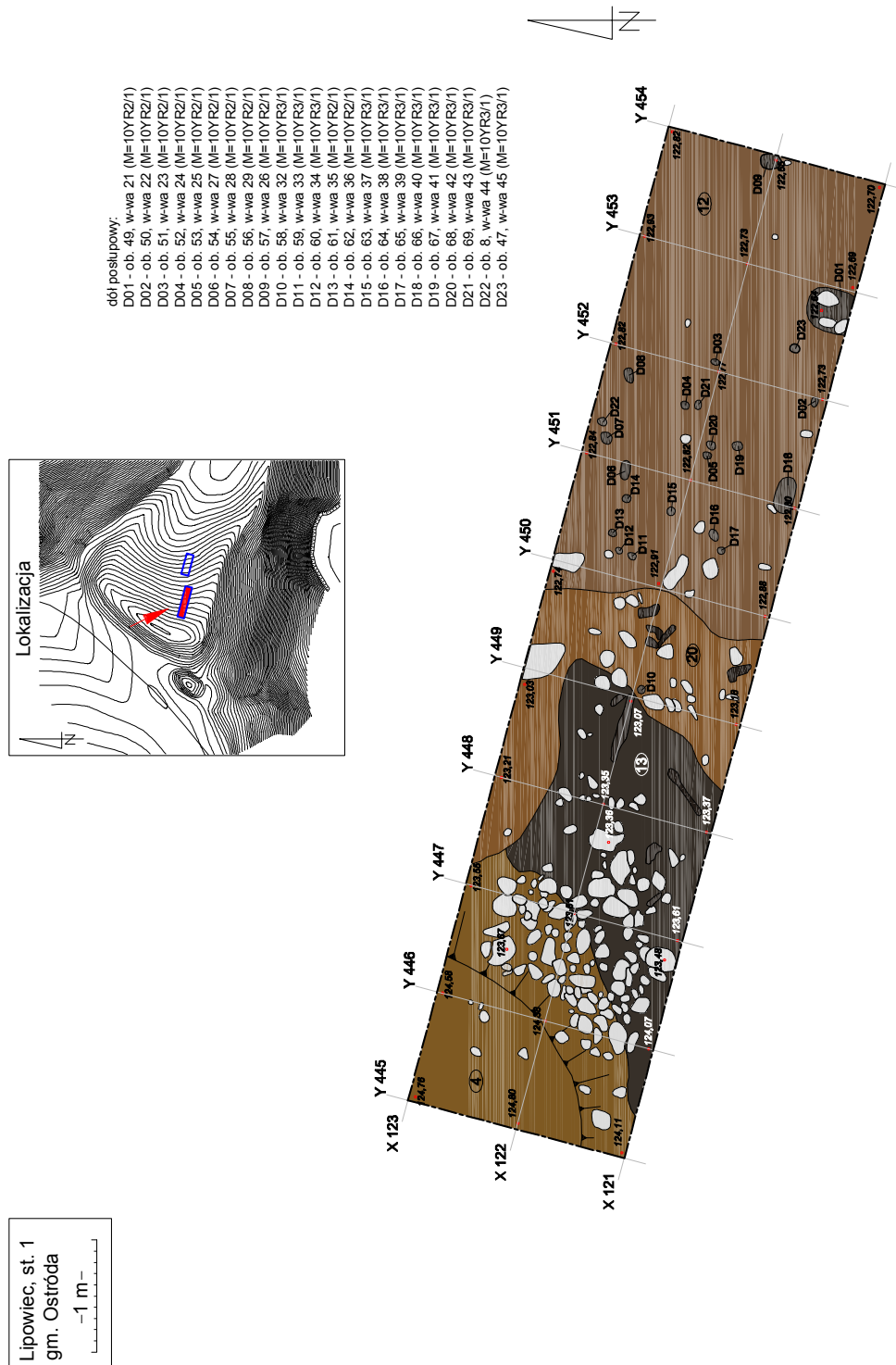
Numer jednostki	Numer obiektu	Numer wykopu	Położenie w obrębie stanowiska	Współrzędne X, Y	Opis jednostki stratygraficznej	Barwa (Munsell)	Pozycja stratygraficzna	
							Znajduje się pod	Znajduje się nad
44	8	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,86-122,95; Y=451,31-451,41	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D22; miąższość do 5 cm	10YR 3/1	11	8
45	47	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,36-121,46; Y=452,30-452,40	Piaszczysta ziemia; wypełnisko dołka posłupowego D23; miąższość do 9 cm	10YR 3/1	11	47
46	46	1	Szczyt wału	X=121-121,50; Y=445-445,45	Duży obiekt z wypełniskiem 48 na szczycie wału; nieregularny kształt; nora zwierzęca/wykrot; gł. 60 cm	-	2, 48	4, 6, 10
47	47	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,36-121,46; Y=452,30-452,40	Obiekt (dołek posłupowy D23) z wypełniskiem 45; śr. 10 cm; gł. 9 cm	-	11, 45	12
48	46	1	Szczyt wału	X=121-121,50; Y=445-445,45	Zbity piaszczysta ziemia z wtrąceniami węgla drzewnego; zawierała fragmenty polepy i kamienie; wypełnisko obiektu 46; miąższość do 60 cm	10YR 3/3	2	46
49	49	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121-121,40; Y=452,58-452,98	Obiekt (dołek posłupowy D01) z wypełniskiem 21; w oprawie kamiennej; śr. ok. 40 cm; gł. 45 cm	-	7, 21	12
50	50	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,08-121,14; Y=451,95-452,01	Obiekt (dołek posłupowy D02) z wypełniskiem 22; śr. ok. 6 cm; gł. 9 cm	-	11, 22	12
51	51	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122-122,08; Y=452,07-452,13	Obiekt (dołek posłupowy D03) z wypełniskiem 23; śr. ok. 6 cm; gł. 6 cm	-	11, 23	12
52	52	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,24-122,30; Y=451,63-451,69	Obiekt (dołek posłupowy D04) z wypełniskiem 24; śr. 6 cm; gł. 6 cm	-	11, 24	12
53	53	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,90-121,91; Y=451,25-451	Obiekt (dołek posłupowy D05) z wypełniskiem 25; śr. 6 cm; gł. 6 cm	-	11, 25	12
54	54	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,59-122,63; Y=450,91-451,01	Obiekt (dołek posłupowy D06) z wypełniskiem 27; wym. 4 x 10 cm; gł. 4 cm	-	11, 27	12
55	55	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,82-122,90; Y=451,09-451,17	Obiekt (dołek posłupowy D07) z wypełniskiem 28; śr. 8 cm; gł. 6 cm	-	11, 28	12
56	56	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,80-122,85; Y=451,69-451,77	Obiekt (dołek posłupowy D08) z wypełniskiem 29; wym. 5 x 8 cm; gł. 4 cm	-	11, 29	12
57	57	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,94-122,10; Y=453,85-454	Obiekt (dołek posłupowy D09) z wypełniskiem 26; wym. 10 x 16 cm; gł. 20 cm	-	7, 26	12
58	58	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,91-121,96; Y=449,06-449,12	Obiekt (dołek posłupowy D10) z wypełniskiem 32; śr. 5 cm; gł. 4 cm	-	11, 32	12
59	59	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,23-122,29; Y=450,16-450,22	Obiekt (dołek posłupowy D11) z wypełniskiem 33; śr. ok. 6 cm; gł. 6 cm	-	11, 33	12
60	60	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,45-122,50; Y=450,20-450,24	Obiekt (dołek posłupowy D12) z wypełniskiem 34; śr. 4 cm; gł. 5 cm	-	11, 34	12
61	61	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,52-122,57; Y=450,30-450,35	Obiekt (dołek posłupowy D13) z wypełniskiem 35; śr. 5 cm; gł. 5 cm	-	11, 35	12
62	62	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,53-122,59; Y=450,70-450,76	Obiekt (dołek posłupowy D14) z wypełniskiem 36; śr. 6 cm; gł. 8 cm	-	11, 36	12
63	63	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,05-122,11; Y=450,65-450,72	Obiekt (dołek posłupowy D15) z wypełniskiem 37; śr. 6 cm; gł. 8 cm	-	11, 37	12
64	64	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,57-122,63; Y=450,50-450,56	Obiekt (dołek posłupowy D16) z wypełniskiem 38; wym. 4 x 7 cm; gł. 6 cm	-	11, 38	12

Tabela 1. Ciąg dalszy

Numer jednostki	Numer obiektu	Numer wykopu	Położenie w obrębie stanowiska	Współrzędne X, Y	Opis jednostki stratygraficznej	Barwa (Munsell)	Pozycja stratygraficzna	
							Znajduje się pod	Znajduje się nad
65	65	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,50-121,55; Y=450,35-450,40	Obiekt (dołek postłupowy D17) z wypełniskiem 39; śr. 5 cm; gł. 7 cm	-	11, 39	12
66	66	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,05-121,21; Y=450,92-451,24	Obiekt (dołek postłupowy D18) z wypełniskiem 40; wym. 16 x 32 cm; gł. 24 cm	-	11, 40	12
67	67	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,61-121,71; Y=451,36-451,46	Obiekt (dołek postłupowy D19) z wypełniskiem 41; śr. 10 cm; gł. 10 cm	-	11, 41	12
68	68	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=121,87-121,95; Y=451,31-451,37	Obiekt (dołek postłupowy D20) z wypełniskiem 42; śr. ok. 8 cm; gł. 5 cm	-	11, 42	12
69	69	1	Podnóże wewnętrznego stoku wału	X=122,05-122,12; Y=451,66-451,74	Obiekt (dołek postłupowy D21) z wypełniskiem 43; śr. ok. 7 cm; gł. 5 cm	-	11, 43	12
2/2012	-	1/2012	Wewnętrzny stok wału		Piaszczysta ziemia przemieszana z jasnopomarańczową gliną; zawierająca węgle drzewne	10YR 4/1	1	3/2012, 4/2012
3/2012	-	1/2012	Wewnętrzny stok wału		Piaszczysta ziemia; zawierająca dużą ilość węgla drzewnych i spalenizny	10YR 6/2	2/2012	4/2012
4/2012	-	1/2012	Wewnętrzny stok wału		Piaszczysta ziemia; przemieszana w układzie warstewkowym z jasnopomarańczową gliną	10YR 7/6	1, 2/2012, 3/2012	12, 5/2012, 7/2012
5/2012	-	1/2012	Wewnętrzny stok wału		Jasnoszary piasek	10YR 7/2	4/2012, 7/2012	12, 6/2012, 9/2012
6/2012	9/2012	1/2012	Wewnętrzny stok wału		Piaszczysta ziemia; wypełnisko obiektu 9/2012	10YR 4/3	5/2012	9/2012
7/2012	-	1/2012	Wewnętrzny stok wału		Piaszczysta ziemia; warstwa spalenizny	10YR 4/1	4/2012	5/2012
9/2012	9/2012	1/2012	Wewnętrzny stok wału		Obiekt z wypełniskiem 6/2012	-	5/2012, 6/2012	12

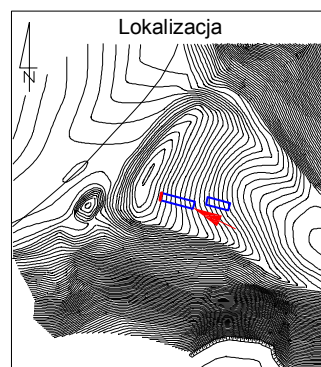
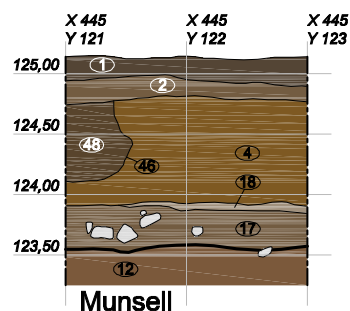
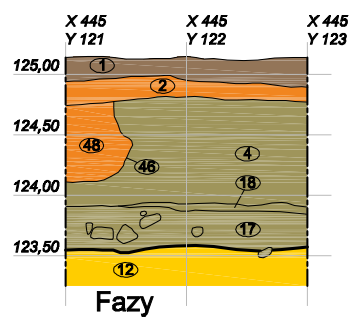
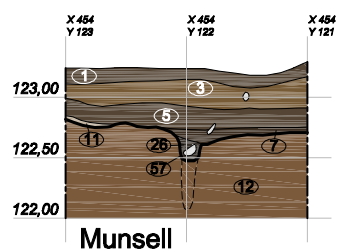
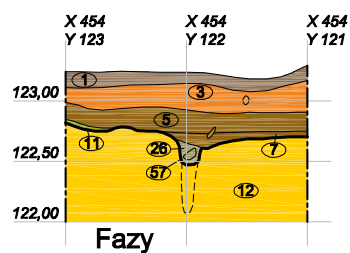
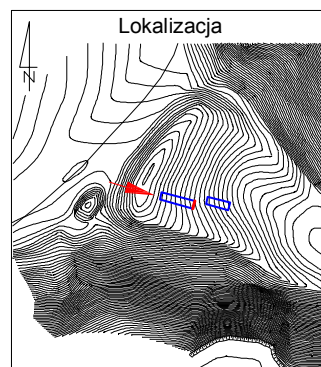
Tabela 2. Zestawienie dołów postłupowych z grodziska w Lipowcu, st. 1 (oprac. K. Rabiega)

L.P.	Nr obiektu	Nr wypełniska	Wymiary	Głębokość	Kształt w planie	Kształt w przekroju	Zawartość
D01	49	21	40 cm	45 cm	owalny	lejowaty	kamienie, fragmenty polepy, węgle drzewne
D02	50	22	6 cm	9 cm	owalny	nieregularny	-
D03	51	23	6 cm	6 cm	owalny	u-kształtny	węgle drzewne
D04	52	24	6 cm	6 cm	okrągły	u-kształtny	węgle drzewne
D05	53	25	6 cm	6 cm	okrągły	u-kształtny	węgle drzewne
D06	54	27	10x4 cm	4 cm	owalny	nieregularny	węgle drzewne
D07	55	28	8 cm	6 cm	okrągły	u-kształtny	-
D08	56	29	8x5 cm	4 cm	owalny	u-kształtny	-
D09	57	26	16x10 cm	20 cm	owalny	lejowaty	kamienie, węgle drzewne
D10	58	32	5 cm	4 cm	okrągły	u-kształtny	-
D11	59	33	6 cm	6 cm	owalny	u-kształtny	-
D12	60	34	4 cm	5 cm	okrągły	nieokreślony	-
D13	61	35	5 cm	5 cm	okrągły	u-kształtny	-
D14	62	36	6 cm	8 cm	okrągły	nieregularny, zbliżony do v-kształtnego	-
D15	63	37	6 cm	8 cm	okrągły	nieregularny, zbliżony do v-kształtnego	kamień; węgle drzewne
D16	64	38	7 x 4 cm	6 cm	owalny	u-kształtny	-
D17	65	39	5 cm	7 cm	okrągły	u-kształtny	-
D18	66	40	32x16 cm	24 cm	owalny	lejowaty	kamienie, węgle drzewne
D19	67	41	10 cm	10 cm	okrągły	u-kształtny	-
D20	68	42	8 cm	5 cm	owalny	nieregularny	-
D21	69	43	7 cm	7 cm	owalny	u-kształtny	-
D22	8	44	8 cm	5 cm	owalny	nieokreślony	-
D23	47	45	10 cm	9 cm	okrągły	nieregularny	-

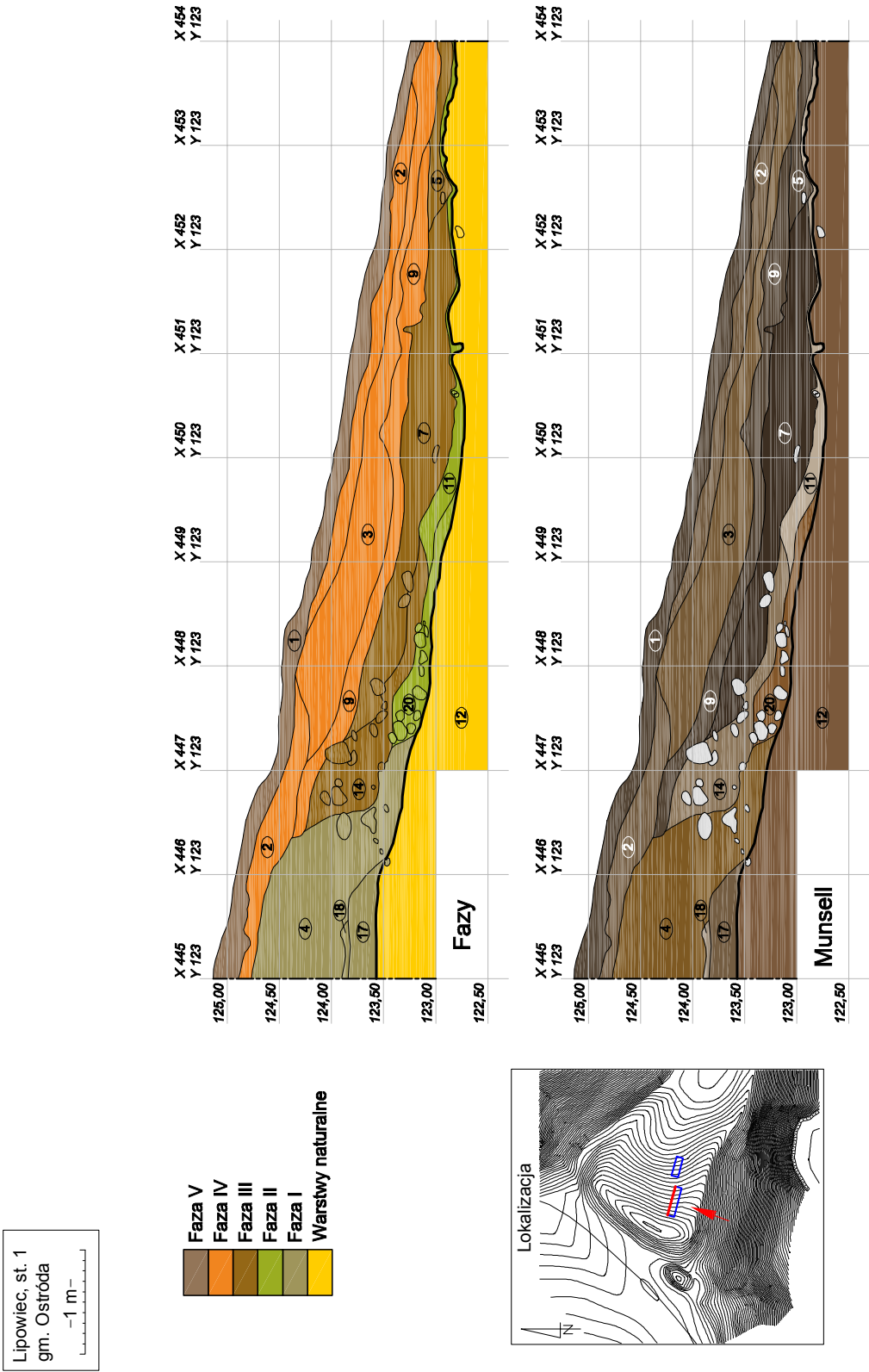

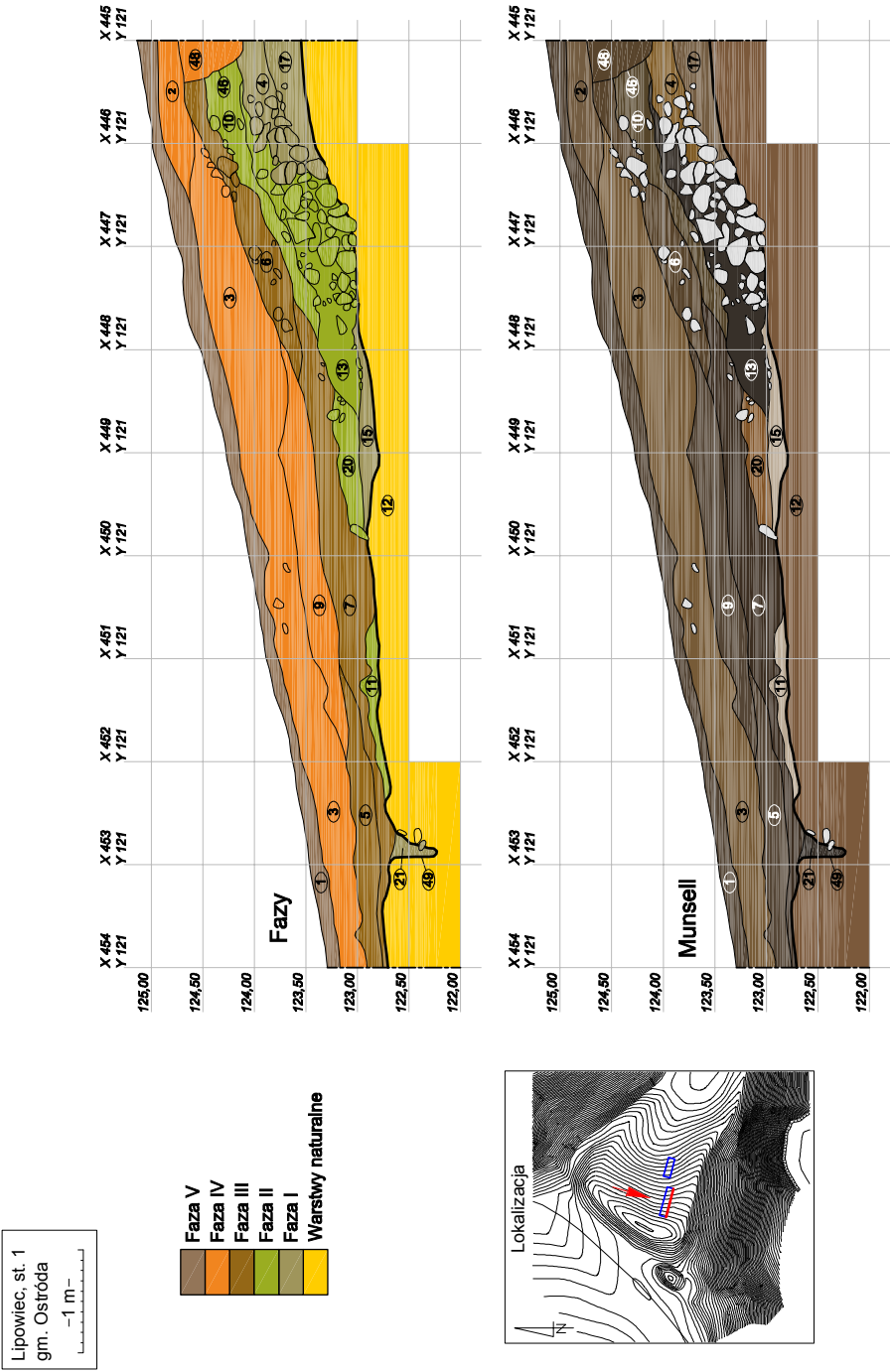
Ryc. 12. Lipowiec, st. 1. Plan obiektów i nawarstwień z Fazy I w wykopie 1 (oprac. K. Rabiega, R. Solecki i J. Wawrzeński)

Lipowiec, st. 1
gm. Ostróda
-1 m-

Ryc. 13. Lipowiec, st. 1. Stratygrafia grodziska widoczna w ścianie wschodniej i zachodniej wykopu 1 (oprac. K. Rąbiega, R. Solecki i J. Wawrzeniuk)

Ryc. 15. Lipowiec, st. 1. Stratygrafia grodziska widoczna w ścianie południowej wykopu 1 (oprac. K. Rabiega, R. Solecki i J. Wawrzyniuk)

ograniczał majdan od strony północno-zachodniej, a jego pozostałości w formie nawarstwień zachowały się do wysokości ponad 1 m. Poziom przygotowania do budowy wału zachował się w postaci warstwy ciemnoszarego piasku z jasnoszarą gliną 15. W obszarze wykopu W1/2012 natrafiono na zniwelowany obiekt 9/2012 z wypełniskiem ciemnoszaro-jasnobrunatnego piasku 6/2012. Jama została zniwelowana podczas nadsypania niewielkiego wału, który stanowiła warstwa jasnoszarego piasku 5/2012. Powyżej zdeponowano kolejne warstwy nasypu wału: zbitą piaszczystą warstwę 17, cienki pokład brązowo-szarego piasku 18, a także warstwę zbitego ciemnożółto-brunatnego piasku z wytrąceniami pomarańczowej gliny 4 (ryc. 16). Wał został zbudowany w konstrukcji kamienno-drewnianej, a jej pozostałości zachowały się w postaci dużych i średnich kamieni (w większości o wymiarach ok. 20 x 30 cm), zalegających w jednostkach 17, 4, oraz w warstwie spalenizny 13, zawierającej pokłady zwęglonych bierwion o grubości od 6 do 18 cm (ryc. 17). Na kamieniach ułożono konstrukcję drewnianą w formie przekładkowej, wypełnioną ziemią i prawdopodobnie również kamieniami. Wał został spalony, o czym świadczą przepalone bierwiona, węgle drzewne, przepalone fragmenty gliny czy ceramiki. Konstrukcja pod wpływem pożaru i procesów podepozycyjnych uległa zawaleniu, pozostawiając zwęglone dranice i bierwiona (ryc. 18). Także na obszarze wykopu 1/2012 zaobserwowano pozostałości konstrukcji drewnianej, w postaci warstwy spalenizny z niewielką ilością szarego piasku 7/2012. Pierwotne posadowienie konstrukcji drewnianej na konstrukcji kamiennej widoczne jest szczególnie w południowej ścianie wykopu 1 (ryc. 19).

Od strony majdanu grodziska wzniesiono kolejną konstrukcję, którą wzmocniały rzędy palików, sporadycznie wzmocniane kamieniami. Pozostałością po niej są zaobserwowane w planie nieregularne ciągi słabo czytelnych, niewielkich dołków posłupowych. Wypełniska tych obiektów stanowił zbitý ciemnoszary piasek z drobinami węgla drzewnego. Dołki posłupowe charakteryzowały się średnicą od 4 do 40 cm i zróżnicowaną głębokością (tab. 2). Z procesem przygotowania pod budowę związany był także obiekt 49 (wypełnisko 21), który widoczny był również w południowym profilu wykopu (ryc. 20). Wszystkie te obiekty zostały wkopane w warstwę naturalną. Niektóre fragmenty drewna zachowały się w postaci regularnych smug o owalnych kształtach. Pozostałości dołków posłupowych nie sugerują konkretnego układu, a w wyniku zniwelowania nawarstwień w późniejszej fazie użytkowej grodziska trudno jest ustalić przebieg tej konstrukcji. Można jedynie zaobserwować, że przebieg obiektów jest zgodny z kulminacją wału.

Ryc. 16. Lipowiec, st. 1. Zachodnia ściana wykopu 1 z widocznymi warstwami nasypu wału; na bliższym planie kamienna konstrukcja umocnień; widok od strony wschodniej (fot. J. Wawrzeniuk)

Ryc. 17. Lipowiec, st. 1. Kamienne umocnienia wału z Fazy I; widok od strony zachodniej (fot. J. Wawrzeniuk)

Ryc. 18. Lipowiec, st. 1. Warstwa destrukcyjna konstrukcji umocnień w wykopie 1; w warstwie zalegające zwęglone dranice i bierwiona; widok z góry od strony południowej (fot. J. Wawrzeńniuk)

Ryc. 19. Lipowiec, st. 1. Południowa ściana wykopu 1 z widocznym układem konstrukcji kamienno-drewnianej; widok od strony północnej (fot. J. Wawrzeńniuk)

Ryc. 20. Lipowiec, st. 1. Obiekt 49 (dół postłupowy D01) w wykopie 1 (fot. J. Wawrzeńniuk)

Faza II - opuszczenie grodziska

Faza opuszczenia grodziska znajduje odniesienie w erozji warstw, które zsunęły się ze stoku w kierunku wschodnim, a także powstania warstw bielcowych. Warstwa spalenizny 13 została przykryta ciemno-szaro-czarnym przepalonym piaskiem 10, warstwą pomarańczowej gliny z polepą i przepalonymi wtrętami 20 oraz jasnoszarą gliną 11.

Faza III - wczesne średniowiecze

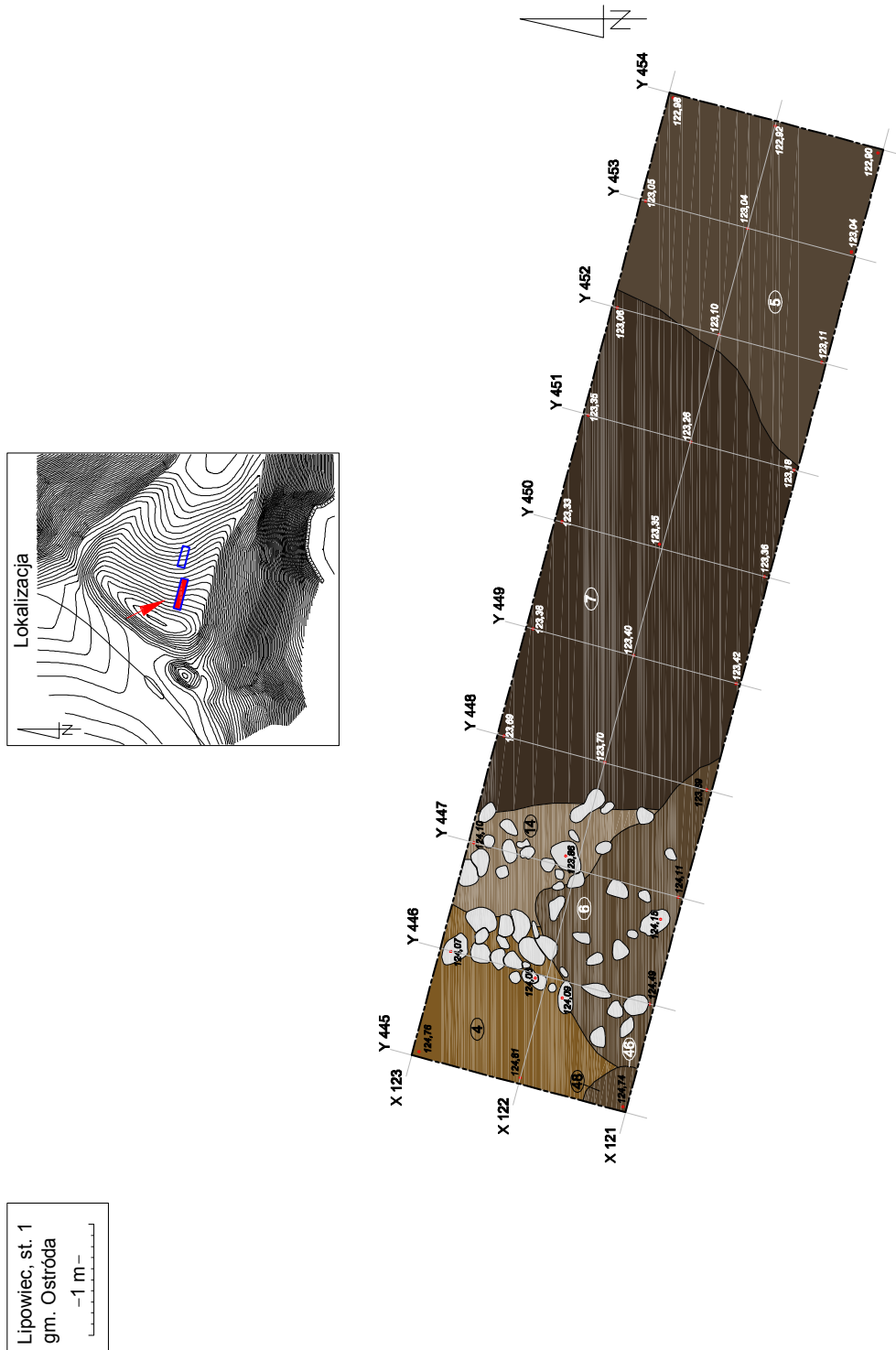
We wczesnym średniowieczu poprawiono kształt wału, częściowo niwelując starsze warstwy zalegające na stoku (ryc. 21). Ślady ponownego osadnictwa stanowi warstwa luźnego brunatnego piasku z domieszką węgla drzewnego 14, która zawiera kamienie, będące prawdopodobnie umocnieniem wału. W trakcie osadnictwa, na stoku odłożyła się warstwa ciemnoszarego zbitego piasku z domieszką węgla 7, a także warstwa zbitego piasku o ciemnobrunatnym kolorze 5. Tworzenie się obu warstw w obrębie jednej fazy podkreśla obecność kamieni, które mogły stanowić umocnienie wału, a które pojawiły się także w warstwie użytkowej. Wtedy także podsypano wał, a na nim powstała kolejna konstrukcja kamienna, która mogła stanowić jego umocnienie. Zachowały się także ślady konstrukcji drewnianej, która w wyniku pożaru i destrukcji widoczna jest w postaci zwęglonych bierwion. Pozostałości konstrukcji kamiennej i drewnianej odkryto w ciemnobrunatnej warstwie zbitego piasku 6 (ryc. 22).

W obrębie wykopu W1/2012 zaobserwowano warstwę jasnożółtego piasku przemieszanego w układzie warstewkowym z jasnopomarańczową gliną 4/2012. Stanowiła ona nasyp, na którym powstała konstrukcja drewniana, zachowana w postaci jasnobrunatno-szarego piasku z dużą ilością węgla drzewnych i spalenizny 3/2012.

Faza IV - opuszczenie grodziska i jego wykorzystanie w późnym średniowieczu

Po opuszczeniu grodziska we wczesnym średniowieczu procesy erozyjne zaczęły powodować sukcesywną destrukcję wału i osuwanie się warstw w kierunku majdanu. W dolnej partii stoku powstała erozyjna warstwa szaro-brunatno-beżowego piasku 9. W wyniku erozji powstała także warstwa ciemnoszarego piasku przemieszanego z jasnopomarańczową gliną z węglami drzewnymi 2/2012, zaobserwowana w wykopie W1/2012. Prawdopodobnie stanowiła ona ślad po glinianym umocnieniu korony wału. Na szczycie zadokumentowano obiekt 46 z wypełniskiem zbitego ciemnobrunatnego piasku z wtrąceniami węgla drzewnego 48. Jest to prawdopodobnie pozostałość po norze zwierzęcej lub wykrocie, jednak w wypełnisku znajdowały się fragmenty ceramiki.

Jednostki stratygraficzne, które przykryły starsze warstwy kulturowe wskazują także na pewną aktywność

Ryc. 21. Lipowiec, st. 1. Plan obiektów i nawarstwień z Fazy III w wykopie 1 (oprac. K. Rąbiega, R. Solecki i J. Wawrzyniuk)

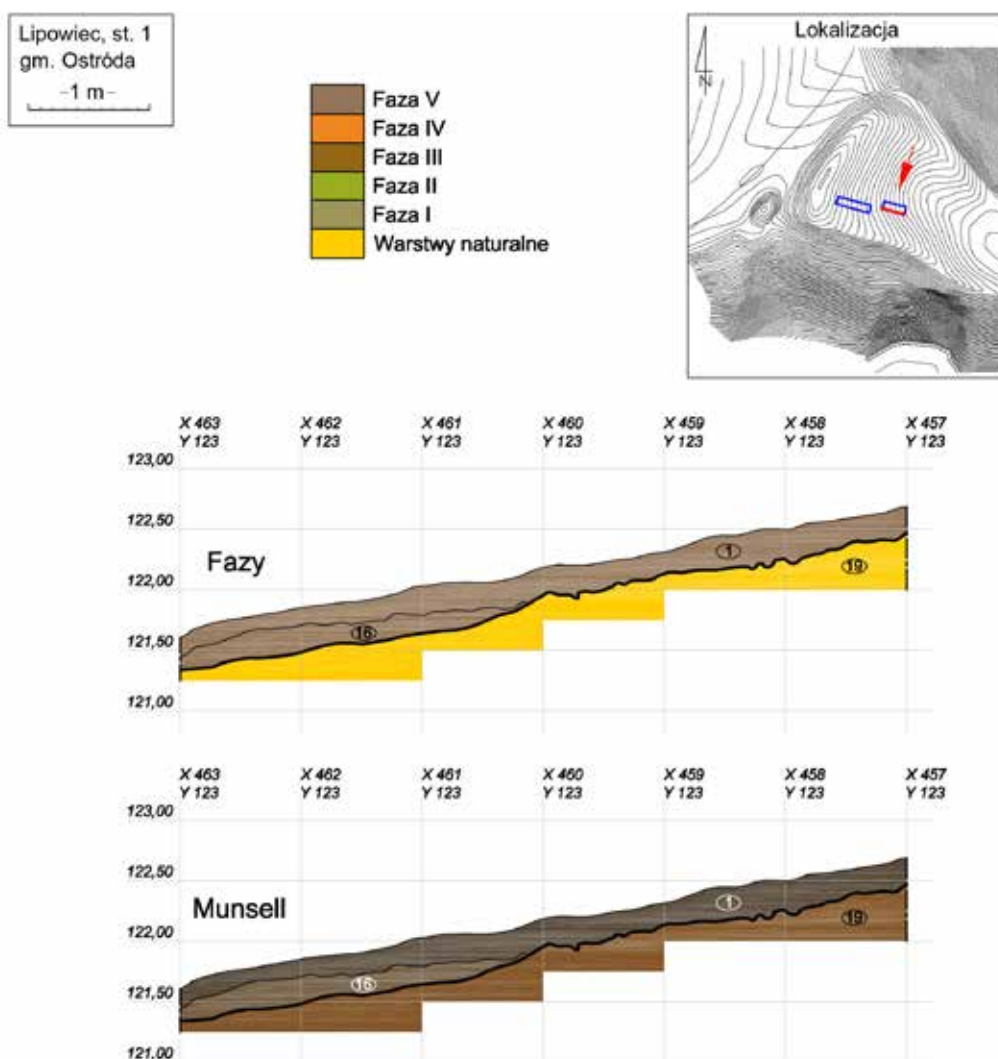
Ryc. 22. Lipowiec, st. 1. Nawarstwienia Fazy III w wykopie 1; widok od strony wschodniej (fot. J. Wawrzeńniuk)

ność osadniczą w późnym średniowieczu, jednak bardzo znikomą. Śladem tego jest erozyjna warstwa ciemnożółto-brązowego piasku 3, a także ciemnoszaro-brązowy piasek 2, których barwa oraz sedyment wskazują na działanie ognia.

Faza V - nowożytność i współczesność

Do tej fazy należy żółto-pomarańczowa piaszczysta warstwa 16 na majdanie grodu, w której natrafiono jedynie na dwa fragmenty ceramiki datowanej na okres nowożytny. W wykopie założonym w tej części majdanu nie zaobserwowano jakichkolwiek nawarstwień kulturowych z wczesnej epoki żelaza, czy średniowiecza (ryc. 23).

Współczesne nawarstwienia, zarówno na wale (W1, W1/2012), jak i na majdanie grodziska (W2) stanowił bardzo ciemny szaro-brązowy piasek 1=1/2012 o miąższości do 20 cm, w którym natrafiono na materiał datowany na okres nowożytny.

Ryc. 23. Lipowiec, st. 1. Stratygrafia grodziska widoczna w ścianie południowej wykopu 2 (oprac. K. Rabiega, R. Solecki i J. Wawrzeńniuk)

ZNALAZISKA

URSZULA KOBYLIŃSKA

Ceramika

Na terenie grodziska w Lipowcu, st. 1 w czasie badań z roku 2012¹⁴ i 2015 odkryto łącznie 225 fragmentów ceramiki (tab. 3), w tym 19 fragmentów z zachowanym wylewem, co stanowi 79% SEN i składa się na ok. 16 naczyń, z których 8 brzegów jest ornamentowanych owalnymi wgłębieniami palcowymi. W materiale użytkowym wystąpiły 172 fragmenty brzuśców, na co składa się 65 fragmentów o powierzchni chropowatej, 42 o powierzchni gładkiej i 19 szorstkich. Materiał ceramiczny jest mocno rozdrobniony i zniszczony (tab. 4), ma wypłukane i zatarte brzegi, a niekiedy także powierzchnie. Nieokreślonych brzuśców, bez możliwości opisanego rodzaju powierzchni wydzielono 46 fragmentów. Z całego materiału wyróżniono 7 przepalonych ułamków, natomiast sporo, bo 58 fragmentów ze śladami wypłukania. Spośród dolnych części naczyń wydzielono 23 fragmenty przydenne, a jedynie 3 z fragmentarycznie zachowanym dnem bez możliwości określenia średnicy.

Pod względem wielkościowym są to głównie ułamki o wielkości 3-5 cm, stanowiące prawie trzy czwarte

znalezionych fragmentów. Doliczając najmniejsze ułamki o wielkości 1 i 2 cm jest ich aż 178 fragmentów, czyli 79% całego zespołu. Zniszczonych fragmentów z zatartymi brzegami II i III kategorii zniszczenia¹⁵ jest zdecydowana większość, bo aż 178, a nie zniszczonych jedynie 45. Większość materiału ceramicznego nie niesie więc ze sobą szerszych informacji. Możemy jedynie domyślać się form naczyń reprezentowanych przez odkryte fragmenty, sądząc po charakterze powierzchni ścianek brzuśców. Całych naczyń nie znaleziono, lecz w kilku jednostkach stratygraficznych zalegały większe skupiska fragmentów ceramiki, które udało się zidentyfikować jako pochodzące z jednego naczynia i częściowo wykleić.

Pod względem chronologicznym większość zespołu tworzyły fragmenty naczyń pochodzące z wczesnej epoki żelaza, a jedynie nieliczne z okresu wczesnego i późnego średniowiecza.

Ceramika z wczesnej epoki żelaza (tabl. 1-4)

Wśród analizowanych fragmentów górnych części z zachowanym wylewem wyróżnić można głównie naczynia z ozdobnym brzegiem, na które składają się: garnki esowate z lekko wychylonym brzegiem (tabl. 1:1-3) oraz jajowate z pogrubionym i wydzielającym

¹⁴ Dziękuję dr. Sławomirowi Wadyłowi za udostępnienie do analizy ceramiki z jego badań.

¹⁵ Według klasyfikacji A. Buko 1990.

Tabela 3. Zestawienie ilościowe fragmentów ceramiki z grodziska w Lipowcu, st. 1 (oprac. U. Kobylńska)

Faza	Jednostka stratygraficzna	Liczba fragmentów łącznie	Liczba różnych naczyń	Wylewy			Szyjki	Brzuśce					Ucha	Części przydenne	Dna		Fragmenty przepalone	Fragmenty o wypłukanej powierzchni	Ornament		Chronologia			
				Liczba fragmentów	SEN	Ornamentowane		Liczba fr. ogółem	Rodzaj powierzchni						Ornamentowane	Liczba fragmentów			SEN	Żłobki dookolne	Odciski	Wczesna epoka żelaza	Wczesne średniowiecze	Późne średniowiecze
									Chropowate	Gładkie	Szorstkie	Nieokreślone												
I	4	2	2	2	7											1				2				
I	13	21	1	1	4			15	8	4	1	2		5			5				21			
I	15	8					1	6		3	1	2		1			3				8			
I	6/2012	44	7	10	38	6		27	12	9	2	4	1	2	5		9		1		41			
II	20	6						5	1	1		3			1		1				6			
III	5	2						2	1			1				1	1				2			
III	6	7						6	2	3		1			1		4				7			
III	7	12	1	1	6		1	7	5	1		1		3			5				12			
III	14	9					1	7	2	1	3	1	1	1				1			8	1		
III	3/2012	8						5	2		1	2		3			4				7	1		
IV	2	10	1	1	6	1		7	1	1	2	3		2			3				10			
IV	3	15	2	2	8	1		13	6		3	4					5				14		1	
IV	9	3						2	2					1			1				3			
IV	2/2012	34					1	30	8	9	2	11	1	2		1	7	2			32	2		
V	1	30						30	11	8	2	9				1	7				30			
V	16	2	1	1	10			1															2	
Osada		12	1	1				10	4	2	2	2			1		3	3	1		7	2		
SUMA		225	16	19	79	8	4	173	65	42	19	46	2	3	23	3	?	7	58	4	1	210	6	3

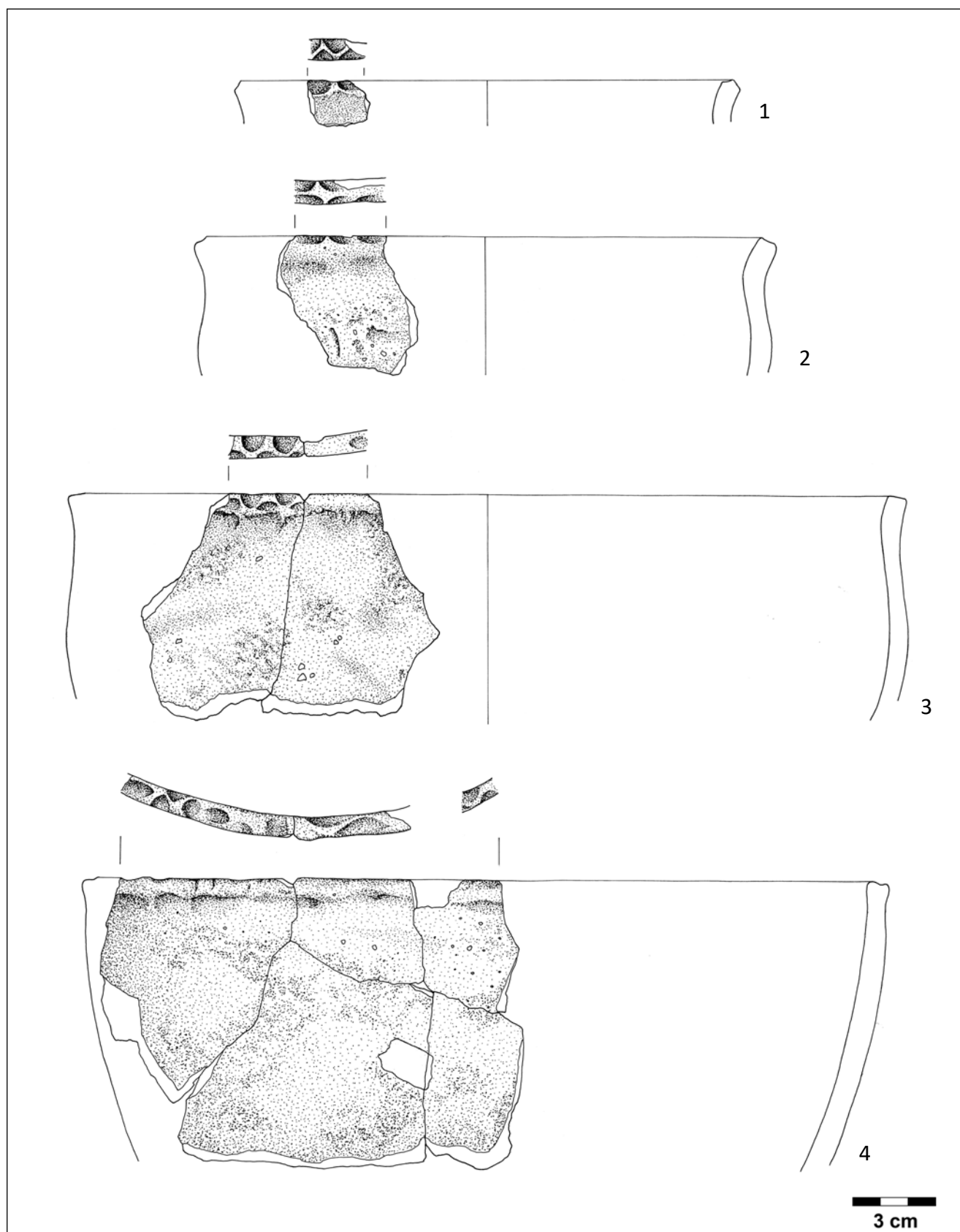
Tabela 4. Fragmentacja i erozja fragmentów ceramiki z grodziska w Lipowcu, st. 1 (oprac. U. Kobylińska)

Jedn. strat.	Kategorie wielkościowe [cm]										Stopień erozji				SUMA
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	I	II	III	
1		7	9	9	3	2						10	11	9	30
2		1	2	5		1		1				2	6	2	10
3			4	7	2	2					1		10	4	15
4			1			1							1	1	2
5					1			1					1	1	2
6			2		3	1	1					3	4		7
7		1	3	4	2	2						1	6	5	12
9				1	1				1			2	1		3
15			1										1		1
13		1	5	5	3	3	3					4	12	4	20
14			3	4	3							2	7	1	10
15			2	1	4							1	3	3	7
16			2								1	1			2
20			3	1	1	1							3	3	6
2/2012			6	7	10	4	6	1				6	19	9	34
3/2012			3		1		1	1	1				3	4	7
6/2012	1	9	10	4	9	2	5	2	2	1		11	30	4	45
osada		5	3	1	2	1						2	6	4	12
SUMA	1	24	59	49	45	20	16	6	4	1	2	45	124	54	225

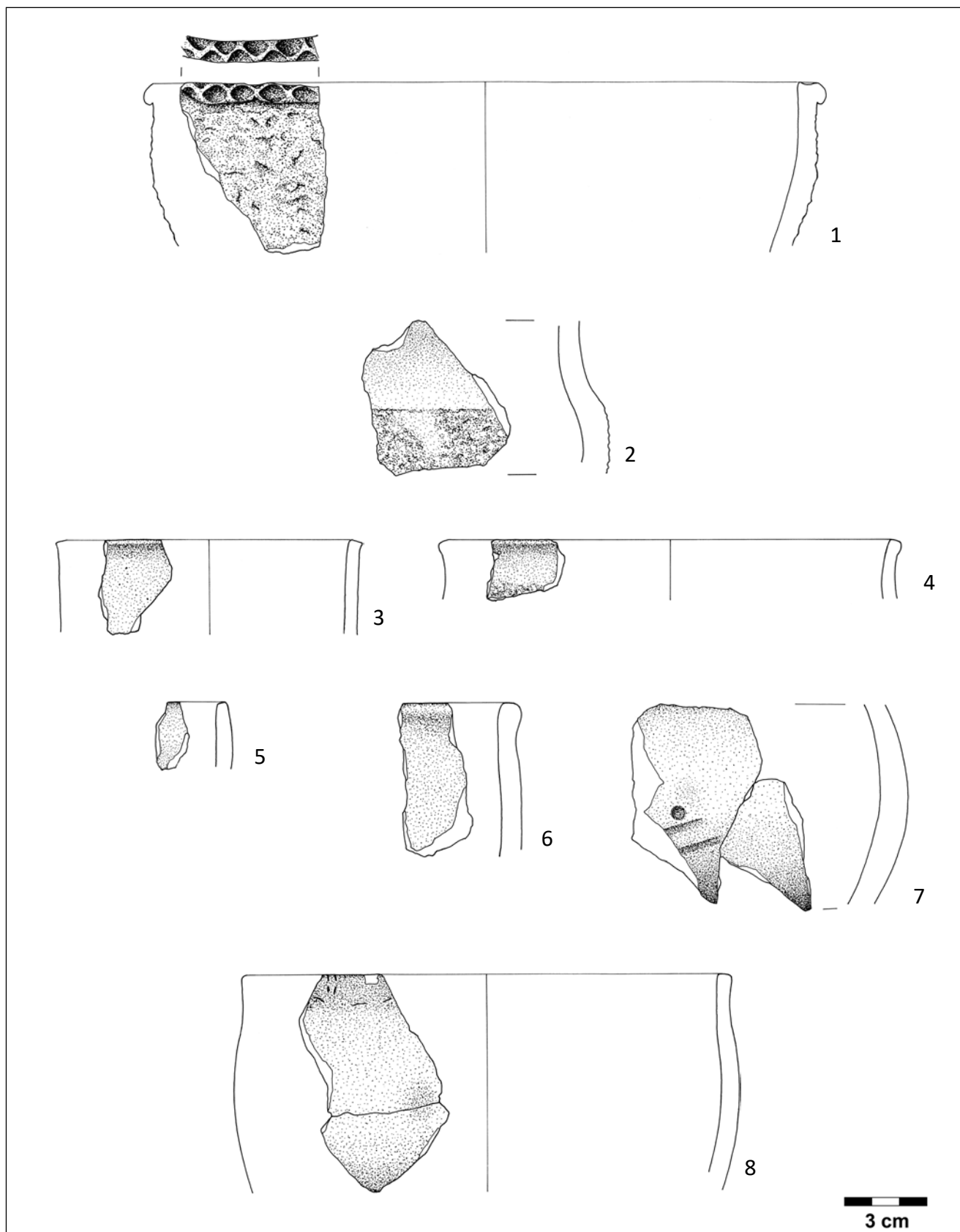
się brzegiem (tabl. 1:4; 2:1). Zarówno formy esowate, jak i jajowate, charakteryzują się powierzchnią zewnętrzną pokrytą drobnymi zmarszczkami glinki tworzącej schropowacenie, barwy czerwono-żółtej (5YR 6/6). Są to masywne naczynia duże i średniej wielkości, o średnicy wylewu wynoszącej 17–18 cm, ale też i 24 cm czy 28–29 cm. Wykonane zostały z masy ceramicznej z liczną domieszką o różnej granulacji oraz ziarnami miki. W przełamie naczyń widoczne są szpary i złączenia masy ceramicznej, co świadczy o słabym wyrobieniu materiału. Wnętrza garnków (o zewnętrznej powierzchni schropowanej) są równe, gładkie, matowe lub silnie wygładzone prawie wypolerowane, barwy brązowej (7,5YR 5/4) lub bardzo ciemnej, prawie czarnej (7,5YR 4/1). Mają one przeważnie poziome ślady smug pozostawione wskutek pracy wąskim narzędziem wygładzającym wnętrze. Liczne smugi rys na powierzchni zewnętrznej świadczą o zacieraniu i wyrównywaniu gliny. Wnętrze garnków jest najczęściej lekko wygładzane lub pokrywane tłustą glinką dla zwiększenia hermetyczności. Jednak większość powierzchni ścianek jest mocno zdarta. Są to masywne garnki do gotowania o sporej pojemności. Wylewy naczyń są poszerzone poprzez formowanie wgnieceń palcowych i tworzą falistą krawędź dookoła od strony zewnętrznej. Naczynia te charakteryzują się chropowaceniem na całej powierzchni od poziomu wywiniętego i pogrubionego wylewu. Mniejsza część odkrytych części naczyń chropowatych charakteryzuje się wydzieloną gładką szyjką (tabl. 2:2).

Na naczynia o powierzchni gładkiej i wypolerowanej składają się formy różnego rodzaju, duże i małe czarki, kubeczki, a także pojedyncze egzemplarze małych i miniaturowych naczyń, fragment rozłożystej misy oraz czerpak (tabl. 2: 3-8; 3:1; 4:1-2).

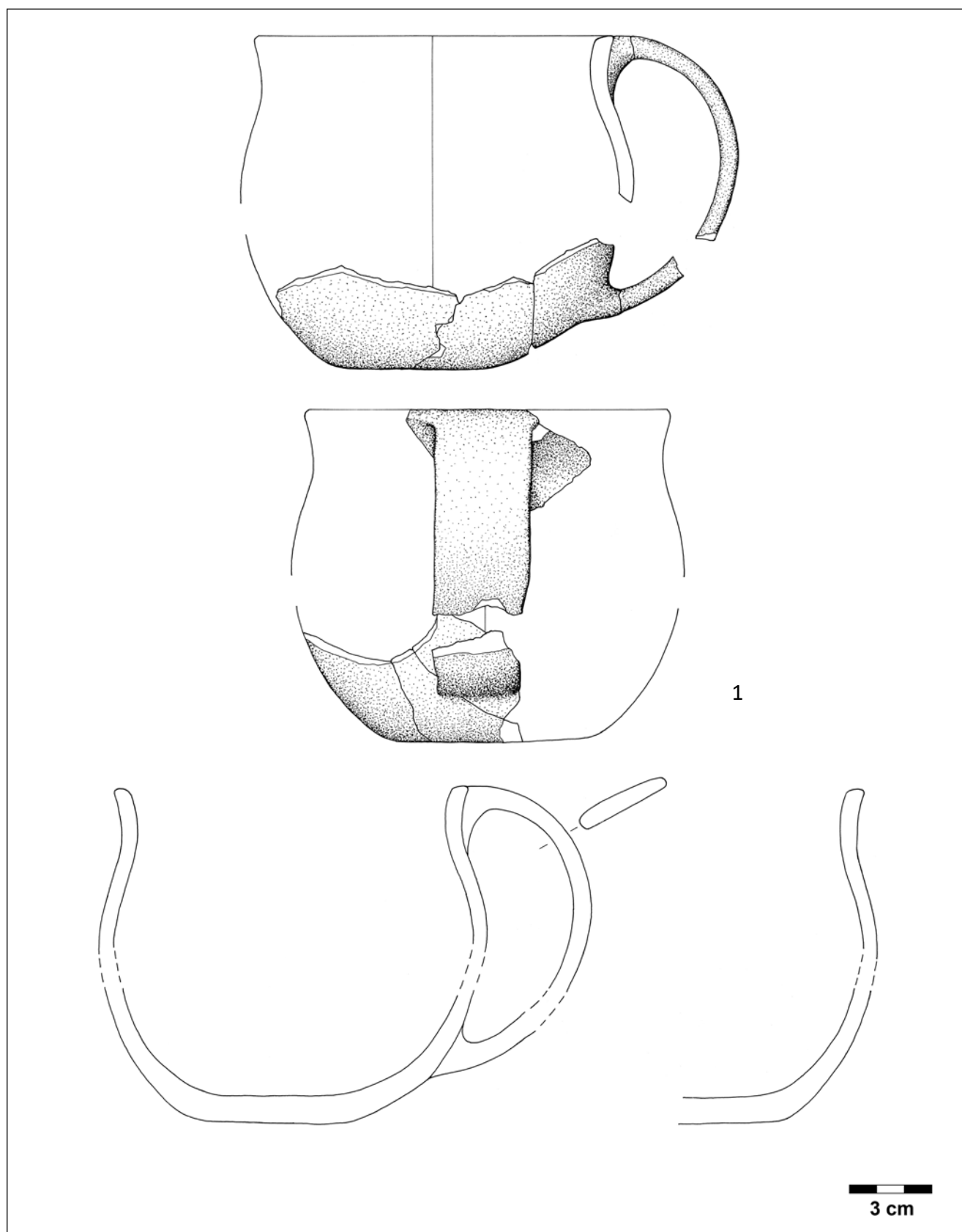
Najliczniej w analizowanym zespole wystąpiły formy esowate o średnicach między 13 a 17 cm, matowej, gładkiej, lub lekko szorstkiej powierzchni z licznymi śladami zniszczenia, barwy jasnobrązowej (7,5YR 6/4), niekiedy z niewielkimi plamami okopcenia na wydzielającym się owalnym wylewie. Wystąpiły też małe formy z płasko ściętym wylewem, o prostych ściankach, o średnicy wylewu wynoszącej ok. 10 cm; być może były to kubeczki (tabl. 2:3, 5). Są to naczynia o równych, delikatnych ściankach, o matowej, gładkiej powierzchni z obu stron. Formy większe, o średnicy wylewu wynoszącej ok. 18 cm, o wyraźnie wygładzonych lub wyświeconych wnętrzach, zachowały się w niewielkich ułamkach. Na małej części baniastego brzośca z resztką czarnej powłoki widoczny jest fragment ornamentu (tabl. 2:7). Fragmenty odsłonięte w obiekcie 1 w warstwie 6 składają się na masywny czerpak z dużym uchem (tabl. 3:1). Jest to forma o esowatym profilu, lekko wychylonym płaskim brzegu i nie wydzielającym się lekko spłaszczonym dnem. Powierzchnia ścianek, obecnie mocno spłukana, nosi ślady silnego wygładzenia i ma barwę w kilku odcieniach brązu (5YR 5/2, 5/3, 5/4). Kilka zachowanych szerokich, płaskich uch oraz kilka śladów po oderwanych od ścianek uch, w tak niewielkim zestawie zebranego materiału ceramicznego wskazuje na obecność zapewne kilku czerpaków z dobrze opracowanymi i zagładzanymi ściankami. Znalezione ucha to szerokie (od 3 do 3,5 cm), taśmowate, płaskie, duże i masywne formy przyklejane bezpośrednio do powierzchni ścianki i brzegu naczynia (tabl. 4:3). Powierzchnia gładka uch jest matowa, barwy jasnobrązowej, analogicznej do naczyń określonych jako tzw. wygładzane, bez szarych plam okopcenia (7,5YR 6/4). Odkryto także masywną część

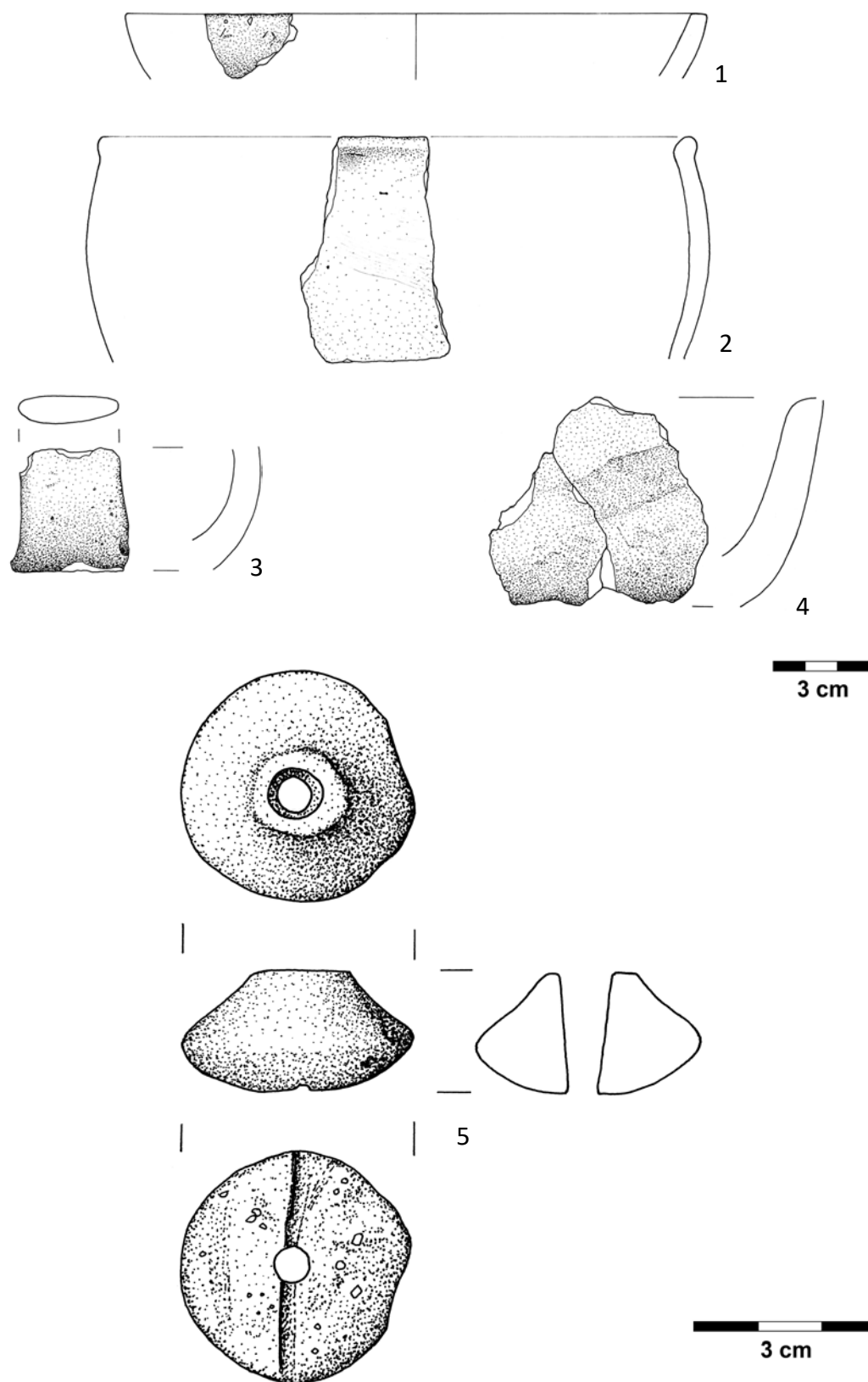
Tablica 1. Lipowiec, st. 1. Naczynia chropowaczone z wczesnej epoki żelaza (rys. A. Kucharska-Wach)

Tablica 2. Lipowiec, st. 1. Naczynia chropowate i gładkie z wczesnej epoki żelaza (rys. A. Kucharska-Wach)

Tablica 3. Lipowiec, st. 1. Czerpak z wczesnej epoki żelaza o powierzchni gładkiej (rys. A. Kucharska-Wach)

Tablica 4. Lipowiec, st. 1. Ceramika naczyniowa i przęślik z wczesnej epoki żelaza (rys. A. Kucharska-Wach)

przydenną grubościennego naczynia, o nierównej i silnie okopconej powierzchni zewnętrznej, barwy czerwono-brązowej (5YR 5/4), ze śladami po otworach w ściankach. Jest to grubościenna forma, być może z rodzaju naczyń sitowatych (tabl. 4:4), które można określić mianem cedzaka.

Niewielki zestaw form naczyń z terenu grodziska w Lipowcu o powierzchni gładkiej oraz pokrytej chropowaceniem oraz rodzaj chropowacenia jest analogiczny do ceramiki z grodziska w Tątlawkach, st. 2, gm. Morąg oraz Wieprz, st. 20, gm. Zalewo¹⁶. Jako analogie przytoczyć można także znaleziska ze Starego Dzierzgonia, st. 1, pow. sztumski i Sząbruka, st. 1, gm. Gietrzwałd, pow. olsztyński¹⁷. Zaznaczyć należy przy tym, że naczynia z Lipowca charakteryzują się niewielkimi zmarszczeniami gliny powlekającej, mniejszymi ziarnami na powierzchni, czyli tzw. drobniejszym schropowaceniem, podobnie jak ma to miejsce w materiale ceramicznym z grodziska w Kamionce, st. 9, gm. Iława¹⁸.

Na podstawie analogii z innych stanowisk można określić zespół ceramiki z wczesnej epoki żelaza z grodziska w Lipowcu, st. 1 jako reprezentujący II fazę kultury kurhanów zachodniobałtyjskich.

Ceramika wczesnośredniowieczna (tabl. 5:1-3)

Ceramika wczesnośredniowieczna reprezentowana jest jedynie przez trzy fragmenty naczyń z partii brzuśców, barwy szarawo-brązowej (10YR 5/2), o powierzchni zagładzanej po wykonaniu ornamentu w postaci szerokich (0,4 cm) i niezbyt głębokich żłobień, wykonanych płaskim rylcem. Brzuśce te nie wykazują śladów obtaczania, czyli pochodzą z naczyń jedynie górą obtaczanych. Były to prawdopodobnie dość duże naczynia o niezbyt uwypuklonych brzuścach, nieco podobne do naczyń z grodziska w Zajączkach, st. 1¹⁹. Na obszarze osady przyrodowej odkryto górną część naczynia z żółtawo-czerwonej (5YR 5/6) masy ceramicznej, bez wylewu, z ornamentem głębokich, wąskich żłobień dookólnych. Fragment ten ma ślady przepalenia i wydaje się, iż pochodził z masywnego, średniej wielkości naczynia słabo górą obtaczanego. Określenie chronologii ceramiki wczesnośredniowiecznej z analizowanego zespołu jest trudne ze względu na ich niewielką liczebność i fragmentaryczność zachowania. Można jedynie orientacyjnie określić je jako pochodzące z XI-XII w.

¹⁶ Por. opracowanie wyników badań tych grodzisk w niniejszej publikacji.

¹⁷ Hoffmann 1999: tabl. 120 i 146.

¹⁸ Por. opracowanie wyników badań tego grodziska w niniejszej publikacji.

¹⁹ Por. opracowanie wyników badań tego grodziska w niniejszej publikacji.

Ceramika późnośredniowieczna (tabl. 5:4)

W materiale ceramicznym z grodziska w Lipowcu wystąpiły także fragmenty ceramiki późnośredniowiecznej. Są to: wylew naczynia o średnicy 20 cm, z ceglastej masy ceramicznej pokryty od wewnątrz polewą zieloną oraz część wylewu małego naczynka toczzonego z białej masy ceramicznej (tabl. 5:4) i część kamionki z polewą brązową. Znaleziska te należy datować na okres nie wcześniej niż schyłek XV w.

Zabytki wydzielone Prześlik (tabl. 4:5)

W obiekcie 1 znaleziono gliniany prześlik w przekroju stożkowaty z zaokrągloną częścią dolną, o wadze 19,52 g. Wygładzona, ciemnobrązowa powierzchnia (7,5YR 2.5/2) jest pokryta czarnym okopceniem, a dolna część prześlika jest dość mocno splukana od strony spłaszczonej. Średnica prześlika wynosi 3,4 cm, wysokość 1,87 cm, otwór ma owalny kształt i wynosi 0,74 x 0,84 cm, a od drugiej strony jest on mniejszy i jego średnica wynosi 0,6 cm. Prześlik wykonany jest z masy ceramicznej o dużej zawartości ziaren o zróżnicowanej grubości (do 0,4 cm), głównie granitu różowej barwy oraz miki. Prześlik należy wiązać z fazą użytkowania grodziska we wczesnej epoce żelaza. Podobny w kształcie prześlik znaleziono np. w Janowie Pomorskim, st. 1, gm. Elbląg, pow. elbląski²⁰ oraz w osadzie ruszowej w Rybnie, gm. Sorkwity, pow. mrągowski na jeziorze Piłakno, datowanej metodą C14 na okres środkowolateński²¹.

Fajka (tabl. 5:5)

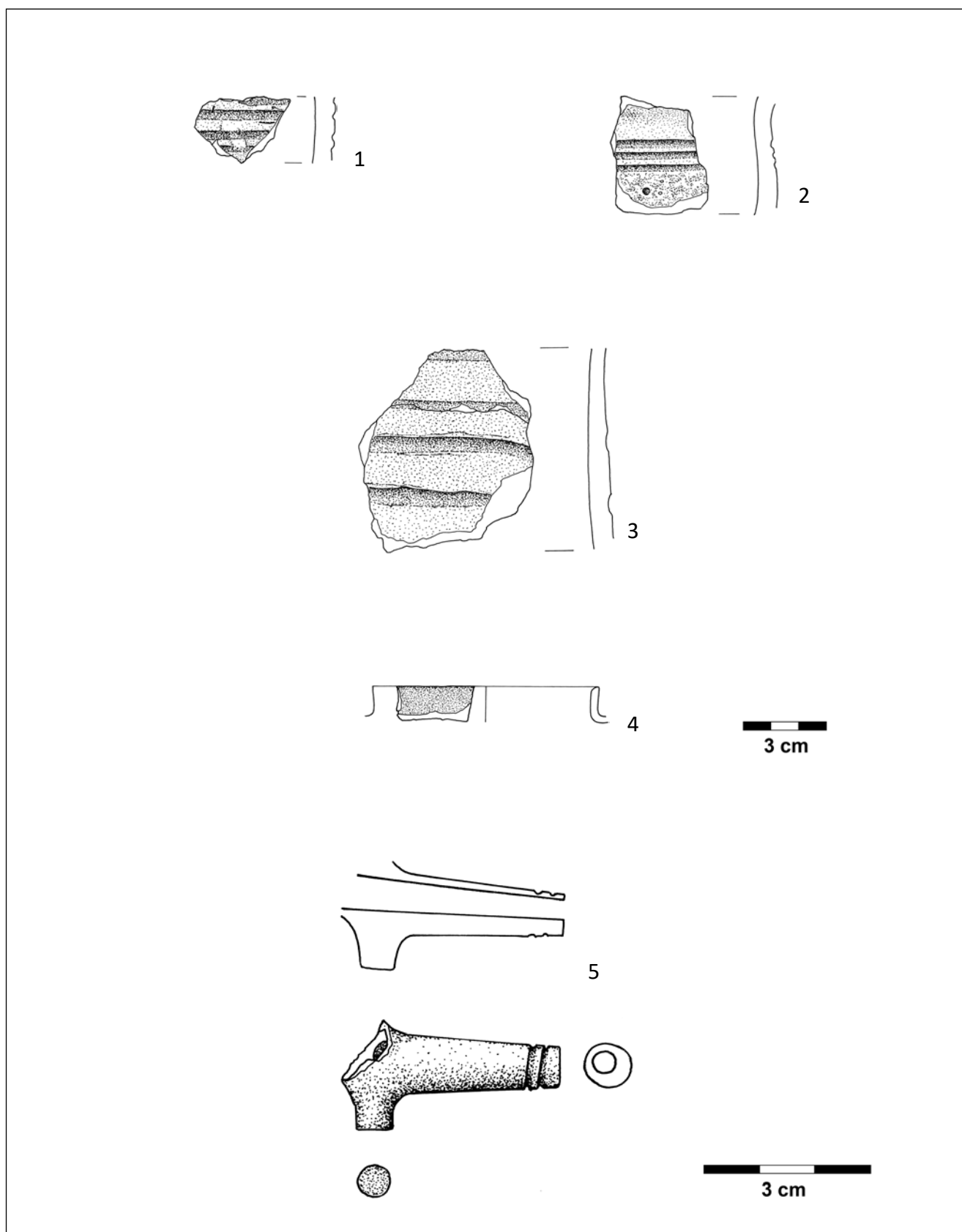
Na terenie grodziska w Lipowcu, st. 1 znaleziono fragment białej fajki porcelanowej, tzw. trzyczęściowej. W całości zachował się krótki cybuch, długości 3 cm, zakończony żłobieniami dookoła ustnika wraz z charakterystycznym sęczkiem, oraz dolna część napychu. Średnica zewnętrzna ustnika wynosi 0,89 cm, a otworu 0,46 cm. Fajki porcelanowe tego typu upowszechniły się na terenie Niemiec i Austrii w pierwszej połowie XIX w., sporadycznie używano ich jeszcze w pierwszej połowie XX w. W miastach Pomorza i Prus znaleziska takich fajek występują najczęściej w kontekstach pozwalających datować je na pierwszą połowę XIX w.²². Analogiczną jak w Lipowcu fajkę porcelanową znaleziono w Janowie Pomorskim, st. 1, gm. Elbląg²³.

²⁰ Ignaczak 2012: ryc. 11:1.

²¹ J. Okulicz 1973: ryc. 117:j.

²² Mikłaszewicz 1995: 348-350, ryc. 13; Auch, Bogucki i Trzeciecki 2012: 271.

²³ Auch, Bogucki i Trzeciecki 2012: tabl. 12:14.

Tablica 5. Lipowiec, st. 1. Ceramika wczesnośredniowieczna (1-3), późnośredniowieczna (4) i fajka porcelanowa (5) (rys. A. Kucharska-Wach)

CHRONOLOGIA STANOWISKA

URSZULA KOBYLIŃSKA

Analiza materiału ceramicznego pozyskanego w trakcie badań pozwoliła wydzielić trzy horyzonty chronologiczne: wczesną epokę żelaza (II faza kultury kurhanów zachodniobałtyjskich), okres wczesnego średniowiecza (XI-XII w.) i okres późnego średniowiecza i wczesnej nowożytności (XV-XVI w.). Sporadyczna działalność miała miejsce również na tym stanowisku w XIX w., o czym świadczą znalezisko fajki porcelanowej.

Natomiast wyniki datowań absolutnych metodą radiowęglową i termoluminescencyjnych wskazują, że faza wczesnośredniowieczna użytkowania grodziska w Lipowcu, st. 1 rozpoczęła się znacznie wcześniej, niż to sugerowałyby nieliczne zresztą i trudne do dokładnego datowania fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej. Datowanie metodą termoluminescencyjną bryły polepy odnalezionnej w obrębie bruku warstwy 6 dało wynik 791-939 r. n.e.²⁴, a datowanie radiowęglowe zwęglonych bierwion ze spalonej konstrukcji zalegającej w tej samej warstwie 6 dało wynik 1270 ± 30 BP, co w datach kalibrowanych z prawdopodobieństwem 92,3% wskazuje przedział 663-778 r. (792-804 r. z prawdopodobieństwem 1,3%, a 842-859 r. z prawdopodobieństwem 1,6%)²⁵. Te dwie metody dały zatem odmienne od siebie rezultaty datowania: 663-778 i 791-939 n.e., bez części wspólnej przedziału chronologicznego, na który wskazują. Jeżeli obie metody mielibyśmy potraktować jako w równym stopniu wiarygodne, to należałoby przyjąć, że warstwa 6 została zdeponowana pod sam koniec VIII w. n.e., bo tylko na taki okres zdają się wskazywać obie metody datowania. Niestety jednak nie znaleziono na terenie grodziska ceramiki, którą moglibyśmy datować na tak wczesną fazę wczesnego średniowiecza, a w warstwie 6, z której pobrano próbki, znaleziono jedynie pokrytą chropowaceniem ceramikę starożytną z wczesnej epoki żelaza, co oczywiście nie musi dziwić, ponieważ w czasie prac ziemnych związanych z przebudową wału we wczesnym średniowieczu zabytki z wczesnej epoki żelaza mogły dostać się do warstw deponowanych w tym okresie. W tej sytuacji należy przyjąć wyniki datowania absolutnego za wiarygodne i stwierdzić, że gród w Lipowcu, st. 1, po fazie opuszczenia, powtórnie przystosowano do celów obronnych już pod koniec VIII w. n.e., jednak nie był on wówczas zamieszany na stałe, w związku z czym

nie znaleziono żadnych zabytków reprezentujących ten okres. Konstrukcje obronne tego grodu zostały spalone wkrótce po ich wzniesieniu i ponowne użytkowanie tego miejsca, również najprawdopodobniej nie mające charakteru stałego zamieszkania, miało miejsce w XI-XII w.

DZIEJE GRODZISKA W LIPOWCU, ST. 1

KAMIL RABIEGA I JOANNA WAWRZENIUK

Badania archeologiczne stanowiska 1 w Lipowcu dostarczyły cennych informacji na temat stratygrafii umocnień obronnych grodziska, a także pozwoliły uzyskać datowania bezwzględne konstrukcji wzniesionych w III fazie jego funkcjonowania. Gród, ze względu na naturalną formę ostańca erozyjnego, posiadał jeden potężny wał, który chronił dostępu na obszar majdanu od strony zachodniej. Został on wzniesiony już we wczesnej epoce żelaza, na co wskazuje materiał ceramiczny odnaleziony w nawarstwieniach I fazy. Jednym z elementów wału jego na wewnętrznym stoku była konstrukcja kamiennieo-drewniana, która pod wpływem zniszczenia grodziska w II fazie zawaliła się tworząc nawarstwienia rumowiskowe kamieni oraz spalenizn w postaci zwęglony bierwion i dranic. Układ pozostałości konstrukcji pozwala domniemywać, iż była to konstrukcja przekładkowa. Dodatkowo, od strony majdanu wzniesiono konstrukcję, której pozostałości zachowały się w postaci nieregularnych ciągów dołków postłupowych.

Po opuszczeniu grodziska we wczesnej epoce żelaza, jego obszar zaczęto ponownie użytkować we wczesnym średniowieczu. Wykorzystano wówczas wcześniejsze umocnienia wału, zniwelowano nawarstwienia erozyjne i wzniesiono na jego szczycie nową konstrukcję kamiennieo-drewnianą. Wczesnośredniowieczny horyzont umocnień na podstawie datowania absolutnego należy wiązać ze starszymi fazami wczesnego średniowiecza.

Stanowisko było wykorzystywane także sporadycznie w XI-XII w., w późnym średniowieczu oraz w czasach nowożytnych, jednak odnaleziony nieliczny materiał zabytkowy wskazuje na incydentalny charakter osadnictwa w tych okresach.

Bezpośrednio na zachód od cypla zlokalizowano osadę, na powierzchni której znaleziono fragmenty ceramiki pochodzące z wczesnej epoki żelaza, a także z wczesnego średniowiecza, co pozwala funkcjonalnie wiązać stanowisko z grodziskiem²⁶.

²⁴ Kobyliński 2016: 107.

²⁵ Kobyliński 2016: 107.

²⁶ Wadyl 2013: 114.

